

NORSK NATUR

Nr. 2 Mai 1985

ISSN 0549-687X

Norges Naturvernforbund

EDB-start forsinket NORSK NATUR

På grunn av omlegging til eget EDB-anlegg av medlemsregisteret, ble utsendelsen av NORSK NATUR nr 1 i år sterkt forsinket. Det samme gjelder utsendelsen av innbetalingskort for medlemskontingent for 1985. Vi beklager meget denne forsinkelsen, og vi understreker at den er en engangsforeteelse. Eget EDB-anlegg vil i fremtiden gi langt bedre sikkerhet og service for medlemmer og abonnenter.

Bare fem ganger NORSK NATUR i år

Styret i Norges Naturvernforbund har, av økonomiske årsaker, besluttet at NORSK NATUR i år bare skal utkomme med fem nummer, mot normalt seks. Dette nummeret (nr. 2) vil bli det siste før sommeren. De resterende tre nummer utkommer i høsthalvåret. Vi regner med at blant annet økt medlemstilgang skal gi oss bedret økonomi, slik at vi fra 1986 kan komme tilbake med en «normal» tidsskriftårgang.

Forbundet må ut – hvor skal vi inn?

Etter 20 års tilværelse i Akersgata, må vi ut av vårt gamle rede. Huset skal rives, og forbundet trenger nye lokaler. Ønskemålet er ca 300 kvm, sentralt i Oslo, med kontorplass for 15 og møterom for 20 personer. Et lite salgslokale på gatenivå, i eller nær våre nye kontorer, vil være et pluss. Tilbud, tips og idéer mottas med glede! Ring 42 95 00, eller skriv til Norges Naturvernforbund, Postboks 8268 Hammersborg, 0128 Oslo 1.

Stoffmisbruk i mat samler fulle hus

– Eg har aldri før møtt slik entusiasme for noko emne som eg har snakka om, seier Ragnhild Sundby til Norsk Natur etter ei rekkje møte over heile landet om framandstoff i matvarer.

– Det er to holdningar som går igjen, seier Sundby. Den eine er at folk ikkje lenger trur på spesialistane og dei som forsikrar at maten er berre sunn og god. Den andre er at dyrkarane ønskjer meir kontroll med bruken av plantevernmidel, slik at dei kan vere sikre på at det ikkje er restar igjen når dei leverer varene. Svært mange brukarar mislikar risikoen ved dagens bruk av kjemiske stoff i landbruket.

Til eit møte som Sogn og Fjordane Naturvern skipa til på Sandane i mars i lag med husmorlaget, hagelaget, bondekvinnelaget og bondelaget i Gloppen kom det heile 80 deltakarar av begge kjønn og alle aldrar. Det kom fram her at forsøksringen i området har teke opp arbeidet med å avgrense sprøytinga så langt råd er.

– Er folk nå engstelege for innhaldet i maten?

– Nei, det trur eg ikkje, men dei er svært nyfikne etter å få vite meir om dette emnet, som eg har inntrykk av mange ikkje har tenkt så mykje på tidlegare.

– Er det andre menneske som kjem på slike møte enn dei som stiller opp når t.d. energi står på programmet?

– Det veit eg ikkje sikkert. Men det som av og til har slått meg er at svært mange unge stiller og er med på diskusjonane, og det er lovande, seier Ragnhild Sundby, på veg til nye turnéar.

Erik Solheim

Ja til en JA-organisasjon!

Aktiv medlemsverving gir raskt resultater! Dette er den gledelige konklusjonen vi sitter igjen med i Land Natur- og Miljøvernlag etter at to av styrerepresentantene ofret noen timer fordelt over et par dager, på å verve nye medlemmer. Disse ettermiddagstimenene ga oss 60 nye medlemmer, det vil si en økning av medlemstallet på vel 30 prosent.

Særlig oppmuntrende er resultatet når en tenker på at bare 5-6 av de spurte sa nei. Etter en slik respons nekter vi bestemt å tro at naturvernet ikke lenger engasjerer folk. Vi vil, i månedene som

kommer, gjøre vårt for å følge opp denne «flying start». Oppskriften er enkel, men krever litt innsats: Ta personlig kontakt, start gjerne med de du kjenner, snakk naturvern med dem. Ta utgangspunkt i nærmiljøet, der folk kjenner seg igjen; presenter NNV og lokallaget som en JA-organisasjon. Dermed strømmes nye medlemmer på og lagsmiljøet blir rikere, påvirkningsmulighetene større. SETT IGANG OG VERV!

Tore Røbergshagen
Land Natur- og Miljøvernlag

Ei tønne sild for tre elever

Det går godt no, melder Fosen Folkehøgskole – skolen er i framskuv og her er medbør som aldri før. Rektor Jon Godal viser fornøyd til ny storsjark, hageanlegg i sterk utvikling, barnehage med eget hus og mange prosjekter på beddingen, bl.a. et verksted som skal gi plass for utøvelse av mange gamle håndverk.

Men midt i all denne gledelige virksomhet må det rapporteres om et skår: Hvo bliver elevene? Tilgangen på elever står nemlig ikke i stil med resten av framskuvet. Og det ønsker skolen å rette på. Derfor denne henvendelse til leserne av Norsk Natur om en smule hjelp.

Nå er det ikke uvanlig å henge opp en gulrot for å friste andre til innsats. Men en ussel gulrot er ikke noe å by folk som kan skaffe

elever til Fosen, mener Godal. Hør bare: «Skaffar du oss ein elev får du eit stort innramma fotografi frå skolelivet eller eit vovi sjal som takk. Skaffar du oss to vankar det gratis tur ei veke med «Munin». For den tredje får du eit utskori mangletre eller ei tønne med sild. Den femte eleven gir ein lammeskrott og 200 kg potet. Om du klarer å rekruttere 10 elevar får du ein fullt rigga Ålfjordsfæring eller eit gratis år for ein elev på skolen i premie.»

Se det var ikke snaut. Vi tipper på framskuv og fullt belegg på Fosen Folkehøgskole etter denne pådriver'n!

Informasjon om skoleplan m.m. fås ved henvendelse til Fosen Folkehøgskole, 7100 Rissa, Telefon: (076) 51 260.

NORSK NATUR

NR. 2. – MAI 1985 – 21. ÅRG.
Tidsskrift for natur- og miljøvern
Utgitt av Norges Naturvernforbund

ANSVARLIG REDAKTØR
RAGNAR FRISLID
REDAKSJONSSEKRETÆR
ARILD ÅDNEM

Redaksjonsutvalg:

Bredo Berntsen, Anders Goksøyr,
Erik Solheim, Trond A. Svensson,
Ragnar Vik, generalsekretæren, in-
formasjonssekretæren og redaktøren.

AV INNHOLDET:

Breheimen	36
Motorferdsel i utmark	38
Enøk	41
Økologi i u-hjelpen	42
Landbruk, miljø, politikk	44
Jeg fant, jeg fant	46
Nepal	48
Godt gjort	50
Med bål i teltet	52
Gjør noe med giften	54
Vår mening	56
Min mening	58

Forsiden: Klar for fiske (hegre).

Foto: Rolf Sørensen.

Trykt i rotasjon hos
Oscar-Andersen Offsetrotasjon A/S

NORGES NATURVERNFORBUND

Gateadress: Akersgt. 63, Oslo
Postadresse: Postboks 8268 –
Hammersborg, 0129 Oslo 1
Tlf. 42 95 00 – Salg: 42 08 75

Postgiro: 50 9460 2
Bankgiro: 6001 05 70835

Medlemskontingent

Personlig medlem pr. år kr. 100.–
Familiemedlem (hovedmedlems ekte-
felle eller hjemmewærende barn under
25 år) pr. år kr. 10.–

Pensjonister (inkl. Norsk Natur) pr. år
kr. 50.–

Livsvarig medlem kr. 2000.–

Medlem av Norges Naturvernforbund
er automatisk medlem av det fylkes-
lag vedkommende sokner til.

Gen. sekretær : Torbjørn Paule
Konsulent : Thor Midteng
Kontorsjef : Roar Sæther
Org. sekretær : Cathrine Sjøberg
Inf. sekretær : Guro Tarjem

NATURMETODEN – til skade for naturen?

Straks snøen smelter og sol og vind har gitt fjorårsgraset skikkelig tørk, blusser brannene opp i skog og utmark. Det er et vårtegn like sikkert som stæren. Og får vi en tørr sommer, får vi også et stort skogbrannår. Jo flere som ferdes i skog og mark, jo mer friluftslivet griper om seg, jo større er skogbrannfaren. Det er ikke til å komme forbi at de aller fleste skogbranner, 75 prosent i følge Norsk Brannvern Forening, skyldes uforsiktig med åpen ild. Hvor stor forsiktighet som kreves, får man et inntrykk av når man vet at gnister fra en traktor-kjetting som slår mot stein kan bli brannårsak under ekstreme tørkeforhold.

Altså er det fullt berettiget når Brannvernforeningen i en pressemelding minner om det generelle forbudet mot å gjøre opp ild i skog og mark i tiden fra 15. april til 15. september. Foreningen opplyser at vi her i landet har nær 800 skog- og utmarksbranner hvert år. «Riktig nok er de økonomiske skadene ved disse brannene små, sammenlignet med branner i industri og bolighus», sier Brannvernforeningen. Men så legger man til: «Det som gjør skogbranner til store tap for samfunnet, er de nærmest ubotelige sår de etterlater seg i naturen».

★

La oss slå fast: Restriksjoner er nødvendig når det gjelder åpen ild i skog og mark. Det er i dag så mange som ferdes i skog og utmark i fritid og ferie at man ikke kan regne med at alle viser tilstrekkelig vett og varsomhet. Derfor trengs forbud og informasjon.

Men Brannvernforeningen må bare ikke innbille oss at en skogbrann gjør ubotelig skade på naturen! Brann etter lynnedslag har vært en av skogens naturlige foryngelsesmåter til alle tider. Brannen rydder vei for ny skog, den er så å si en prosess som sikrer skogen evig liv. I et moderne samfunn kan vi selvfølgelig ikke slippe denne prosessen løs. Men på den annen side skal vi heller ikke avfeie naturmetoden som en trusel mot skognaturen. Den har vist seg brukbare gjennom årtusener her i landet. Når man hevder at skogbrannen etterlater seg ubotelige sår i naturen, underkjenner man naturens egne prosesser. Og det er en tankegang som kan føre til ubotelig skade på naturen.

Foto Dag Kjelsaas

Landskapet rundt Bødalssetra (nede til høyre på bildet) er eit strategisk punkt for verneinteressene. Området med vatnet framfor breen til høyre finst det ikkje maken til andre stader. Skogane er rike på dyr og plantedekket er svært variert over korte avstander.

Av Erik Solheim

Klarsignal for å avvise søknaden for Breheimen

For tredje gong har Statskraftverka søkt konsesjon til utbygging i Breheimen. Nå er det vassdraga i Stryn dei er ute etter på nytt, etter at Olje- og energidepartementet i 1983 utsette handteringa av den førre søknaden fordi den ikkje heldt mål etter krava til naturfaglege registreringar.

I mellomtida har Kontaktualet for vassdragssaker ved Universitetet i Bergen dokumentert at vassdraga i Stryn har verneverdiar som på mange måtar er eineståande i vårt land. Dette gjeld m.a. eit moreneområde framfor Bødalsbreen og fuglelivet i nedbørsfeltet. Frå eit naturvitenskapleg synspunkt er områda langs Stryne- og Loen-vassdraga mellom dei rikaste og mest varierte på heile Vest-

landet, er den klare konklusjonen i verdieruteringa frå Universitetet. Nokre lokalitetar har internasjonal interesse.

Sjelden spennvidde

Talet på plante- og fugleartar er av dei høgste som er påvist i vassdrag på Vestlandet. Området har ei sjeldan stor spennvidde av naturtypar frå frodig låg-

land til karrige høgfjell. Samla rangerer dei to vassdraga, både med omsyn til einskildförekomstar, mangfald og heilskapsutforming, over dei uregulerte vassdraga som er att i Sogn og Fjordane.

Stort klarare tale om kva verdiar som står på spel er det vanskelege å vente frå nøkterne forskarar som krev dekning for kvart ord.

Men Statskraftverka har som vanleg

ikkje funne grunn til å bry seg om anna enn kilowattimar og kroner. Vassdragsreguleringslova krev at søkjaren skal utforme sine planar under omsyn til andre verdiar og interesser i området. Statskraftverka svarer på dei nye opplysningane med å levere ein søknad som er akkurat like brutal som før, og med større regulering i eit par basseng i tillegg.

I alle dalane, frå Bødalen i sør og nordover rundt heile Oppstryn, er det nå klart at utbygging vil gjere skadar som representerer tunge argument mot planane dersom naturkvalitetar i det heile skal telje med ved vurdering av slike saker. Rapportane frå Kontaktutvalet syner ei rekkje verneverdiar som går tapt. Total-effekten av direkte og indirekte skadar blir endå større enn summen av einskildeeffektane som det er mogeleg å lokalisere i terrenget. Hadde Breheimen vore med i Samla plan, er det ingen tvil om at vassdraga hadde enda i kategori III – uaktuelle for utbygging.

På restane laus

Når vi nå stadig opplever at skikkelege registreringar i regulerte nedbørsfelt avdekkjer sjeldne naturfaglege og kulturhistoriske verdiar, er dette eit uttrykk for at all vidare kraftutbygging i større område går på restane laus. Det er så lite fri vassdragsnatur igjen at variasjonsbreidda i landet minkar meir nå enn ved tilsvarende inngrep tidlegare i historia. Berre i få og mindre tilfelle er det mogeleg å regulere nye vassdrag og likevel ha noko liknande igjen som leveområde for planter og dyr, og som referanseområde for den vitskapen som vår kultur har basert sin

eksistens på. Noreg har berre ein Breheimen og berre eitt igjen av alle dei andre store og omstridde vassdraga som utbyggingsplanane heng trugande over.

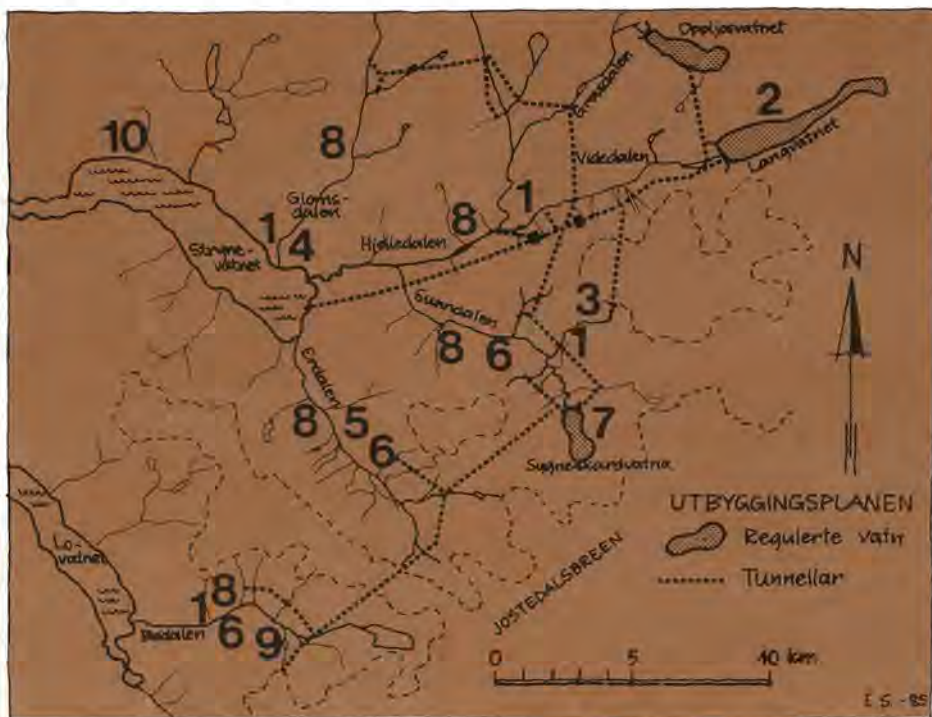
Samla plan-arbeidet har vist at sjølv med meir utbygging i dette landet kostar det nesten ingenting i form av høgre straumpris å sjå bort frå dei mest verneverdige og konfliktfylte vassdraga som aktuelle kraftprosjekt. Meir vasskraft blir under alle omstende så dyr energi at skilnaden mellom kraftverk som kostar mykje og dei som kostar litt mindre er av heilt underordna interesse, økonomisk sett.

Same strategien som for søppel

Politisk sett er situasjonen annleis. Styresmaktene fører nå ein elektrisitetspolitikk som inneber at dei set negativ verdi på frittrennande vassdrag. Dei forvaltar vassdrag etter same strategien som for søppel – det er noko det offentlege betaler ein masse pengar for å bli kvitt.

Det skal ikkje meir til for å berge Breheimen enn å få gjennomslag for den billigaste løysninga. Utan kostnad for samfunnet kan restane av norsk vassdragsnatur få leve.

Rapportane frå Kontaktutvalet viser at Olje- og energidepartementet i siste liten redda seg unna ei forvaltningsskandale då dei stansa den mangelfulle og misvisande søknaden for Strynevassdraga i 1983. Men jobben er ikkje ferdig. Det er viktigare å hindre den miljøvernskandalen som utbygging i Breheimen vil bli. Regjeringa har sjansen til å avvise søknaden for godt.

Dei viktigaste skadane

I sin konklusjon etter granskingane i Breheimen legg Kontaktutvalet for vassdragsaker ved universitetet i Bergen stor vekt på verdien av området som *heilskap*. Det totale mangfaldet innan plantedekke, dyreliv og geologiske variasjonar er svært viktig i naturvitenskapleg samanheng, seier utvalet, I tillegg finst det einskildførekomstar som har stor fagleg interesse, både nasjonalt og internasjonalt. Dei er spreidd over heile utbyggingsområdet.

Utbygging vil ta knekken på særpreget ved vassdragsnaturen i Stryn. Dei viktigaste einskildkonsekvensane ved regulering etter HØGT FALL vil bli (sjå nr. på kartet):

1. Tap av fleire store fossar, m.a. nedanfor Videsæter, og den sær-eigne naturen omkring.
2. Tap av biotopar for sjeldne fugleartar og ein tydeleg vegetasjonsovergang ved Langevatnet.
3. Ei aktiv breelvslette ved Tverrelva blir borte.

Regulering etter LÅGT FALL vil i tillegg få disse fjølgiane:

4. Denne vakre Glomnesfossen og det spesielle plantedekket omkring vil forsvinne.
5. Øydelegging av delvis store breelvsletter i Erdalen. Dei har både geologisk, botanisk og ferskvassøkologisk stor verdi.
6. Tap av biologisk rike flaummarskogar i Erdalen, Bødalen og Sunndalen.
7. Klimahistorisk kjeldemateriale av stor internasjonal interesse går tapt i og ved Sygneskardvatna.
8. Reduksjon av levegrunnlaget for eit rikt og spesielt fugleliv i dei fleste dalføra.
9. Tap av eit velutvikla moreneområde ved Bødalsbreen. Denne lokaliteten er eineståande i vårt land.
10. Risiko for utarming av den storarta edellauskogen ved Strynevatnet.

Lov om motorferdsel

— redskapet som ikke brukes

Å begrense motorferdselen i utmark og vassdrag til alment akseptert nyttetraffikk var ei hovedsak for Stortinget da motorferdselloven blei vedtatt den 10. juni 1977. Ei viktig forutsetning var videre at hensynet til naturmiljøet og trivselen ved å ferdes i utmark og vassdrag skulle veie tungt under avgrensinga av hva ordet nyttetraffikk skulle omfatte. Bak dette vedtaket lå en erkjennelse av at motorisert trafikk har e rekke uheldige konsekvenser for natur og miljø, samtidig som antallet motoriserte framkomstmidler hadde auka jamnt i antall ut over 1970-tallet.

Uheldige følger av motorferdsel

Effektene av slik ferdsel kan deles inn i to grupper, direkte og indirekte. Direkte effekter skyldes motorferdsel i seg sjøl, mens indirekte effekter oppstår fordi relativt utilgjengelige områder kan nås av flere mennesker enn før, og frodi velbrukte turområder får større tilstrømming av folk. Effektene er ofte av en slik art at hvert enkelt bidrag ikke betyr så mye, isolert sett, men summen av mange små påvirkninger kan ha store konsekvenser.

De direkte effektene kan være skader på jord, vegetasjon, og dyreliv, og virkninger på andre mennesker. Skader på jord og vegetasjon skyldes først og fremst ferdsel med motorkjøretøyer. Spor i terrenget gir auka jorderosjon. Av hengig av klima, jordsmonn og hellingsgrad kan slike sår heller utvides enn leges. Plantedeler, som toppskudd, stengler og spirer kan ødelegges, og plantenes næringsopptak og overleving reduseres. sammenpressing av jorda fører til mindre lufttilgang og svakere stoffomsetning. Sammenpakking av snøen

ved vinerferdsel fører til seinere tining om våren, altså kortere vekstsesong for plantene. Det er dessuten vist at motorbåtferdsel, særlig i små innsjøer, kan gi erosjonsskader p innsjøstrendene. Kraftige bølger vasker ut jorda, og dette vil forstyrre eller ødelegge den naturlige vegetasjonen i sjøkanten.

For dyrelivet kan dyras oppførsel eller fysiologi forstyrres som følge av motorferdsel. Forstyrrelser kan føre til at dyra må søke til områder av dårligere kvalitet m.h.t. tilgang på føde, mulighet for yngling, m.m. Av storvilt har særlig elgen vist seg å være sårbar. Uoppmerksomhet og større aggressivitet individa imellom auker sjansene for rovviltet og svekker dyras kondisjon. Fysiologiske effekter kan være auka energiforbruk, noe som kan være kritisk for dyrearter som tærer på oppsparte energireserver om vinteren. Enkelt sagt, kan et dyr som forstyrres i februar og mars, dø i april. Hunndyr kan kaste kalvene, eventuelt kan levendefødte kalver være svakere enn de normalt ville ha vært. Rask flukt vinterstid kan gi lungeskader p.g.a. innpusting av store

mengder kald luft. Det er også fare for overoppheting, idet vinterpelsen kan være for tjukk til at utluftinga går raskt nok. Samenpressing av snøen ka auke dødeligheta blant dyr og fugler som holder til mellom jordoverflata og snødekket. Dels blir lufttilgangen redusert, dels blir det vanskeligere å bevege seg.

Avgasser, spillolje, m.m. har direkte forurensningseffeter. Motorbåtferdsel kan gi auka blyinnhold i vatnet, med fare for forgiftning av livet i sjøen. Effekter av oljeutslipp er velkjente. Vinterferdsel på innsjøer kan gi blyforgiftning av fisk og næringsdyr fordi bly fra avgassene samles opp i snøen og på isen, og frigis når isen går om våren. Blyinnholdet i jordsmonnet kan auka, p.g.a. både sommer- og vinterferdsel, og blyinnholdet auker med intensiteten av ferdselen.

Motorferdsel har også direkte effekter på mennesker. Disse er hovedsaklig av følelsesmessig karakter. I store, åpne videområder kan lyden spres over lange avstander, og i dalfører kan ulike spredningseffekter føre til at lyden forsterkes enkelte steder. Bare synet av motoriserte

Snøscooteren og småflyet er framkomstmidler med stor nytteverdi, men virkningene på natur og miljø kan være betydelige. Foto Bjørn Johansen.

framkomstmidler kan virke irriterende. Det samme gjelder hjulspor o.l. I det hele tatt vil mange menneskers naturopplevelse bli redusert eller ødelagt, og tilsvarende gjelder for rekreasjonsverdien ved å ferdes til fots eller på ski.

Andre indirekte effekter av motorferdsel er forsøpling, større slitasje og auka press på vilt- og fiskebestander, herunder ulovlig jakt og fiske. Det er også et ubesridelig faktum at motorferdsel kan gi større effekter enn annen ferdsel. Dette er fordi man kan ta med seg mer utstyr, og generelt kommer seg lettere fram, f.eks. for å utøve ulovlig jakt. Dette betyr at i den grad folk ikke har alminnelig ferdselkultur, vil motorverdsel forsterke skadevirkningene.

Frynsete statlig og kommunal praksis

Som vi ser, er effektene av motorferdsel dels lett synlige, men de kan også være vanskelige å tilbakeføre til slik virksomhet. Det er også innlysende at omfanget av ferdselen og hvor stort areal den utøves på er viktig. Likevel står det fast at Stortinget gjennom motorferdselloven har markert at verne- og trivselsaspektet skal stå sentralt i forvaltninga av motorferdselen. Dette har man gjort både på bakgrunn av kjente effekter og rene fri-luftlivspolitiske betraktninger. Har så disse betraktningene hatt noen avgjørende effekt i praktiseringa av lovreglene? Svaret må bli nei.

Loven gir kommunen fullmakt til å lage lokale forskrifter for motorferdsel. Likeså kan kommunen gi dispensasjon i tilfeller som faller utenfor loven eller forskriftene. Men mange kommuner har ikke fulgt opp intensjonene i motorferdselloven. Lettvinte behovsvurderinger og liberal dispensasjonspraksis er vanlig i flere områder, og avveiningene har slått klart ut i favør av lokale motorferdselinteresser. Usikkerhet og uvitenhet om virkninger av motorferdsel i naturmiljøet har dermed ikke virka i dempende retning, heller tvert i mot.

Motorferdselloven sorterer under Miljøverndepartementet, som både kan begrense kommunens myndighet og pålegge nabokommuner å samarbeide om reglene. Men det skulle man knapt tru, såpass slumrende som departementet har vist seg å være. Det er ikke blitt foretatt undersøkelser av hvordan loven er blitt praktisert, og man har heller ikke tatt initiativ til forskning på effekter av motorferdsel.

Orienternde rundskriv og uttalelser i konkrete saker er det man kan vise til, sjøl om gjentatte henvendelser fra ulike hold har dokumentert svært frynsete praktisering på lokalt hold. Departemen-

tets største bragd har vært å liberalisere loven, idet man har åpna for fri ferdsel med snescooter etter bestemte løyper i Finnmark.

Direktoratet for statens skoger, som forvalter ca. 1/3 av det norske landarealet, førte tidligere en forholdsvis aktiv politikk på dette feltet, og grep i flere tilfeller inn mot den kommunale praktiseringa i kraft av posisjonen som grunneier. I 1984 vedtok imidlertid Landbruksdepartementet at man skal gripe inn bare i helt spesielle tilfeller, og dette betyr at staten har stilt seg på sidelinja og nærmest frafalt styringa som grunneier.

Oppsyn med og handheving av reglene for motorferdsel er ikke blitt fulgt opp. Politi og lensmenn har på ingen måte kapasitet til dette, idet både penger, personell og materiell (f.eks. snescootere) er mangelvare i etaten. Andre instanser har små ressurser og mange andre oppsynsoppgaver enn motorferdsel. Kommunalt oppsyn er av minimalt omfang.

Vi ser dermed at hverken staten eller kommunene har vist noen imponerende vilje til å følge opp intensjonene i motorferdselloven. Samtidig er aktuelle motoriserte framkomstmidler i fritt salg, og både kjente og nye modeller markedsføres nettopp for formål som loven forutsetter regulert.

Særlig interessant og talende er utviklinga i antall registrerte snescootere. I løpet av tiårsperioden 1974-83 ble antallet firedoblet, fra 5.050 til 19.400. Finnmark aleine hadde i 1983 6.077 snescootere, dvs. 31% av totaltallet. Det er også grunn til å tru at forholdsvis flere snescootere brukes i mer rekreativ hensikt i dag enn i 1974. Reindrifta disponerte

ca. 16% av snescooterparken i 1974, mens andelen var redusert til 5% i 1983.

Oppfølging krever tiltak!

Kommunens myndighet etter loven må overføres til fylkesmannen. Gjennom opprettinga av egne miljøvernavdelinger har fylkesmennene fått både personellmessig og faglig kapasitet til å handtere slike saker.

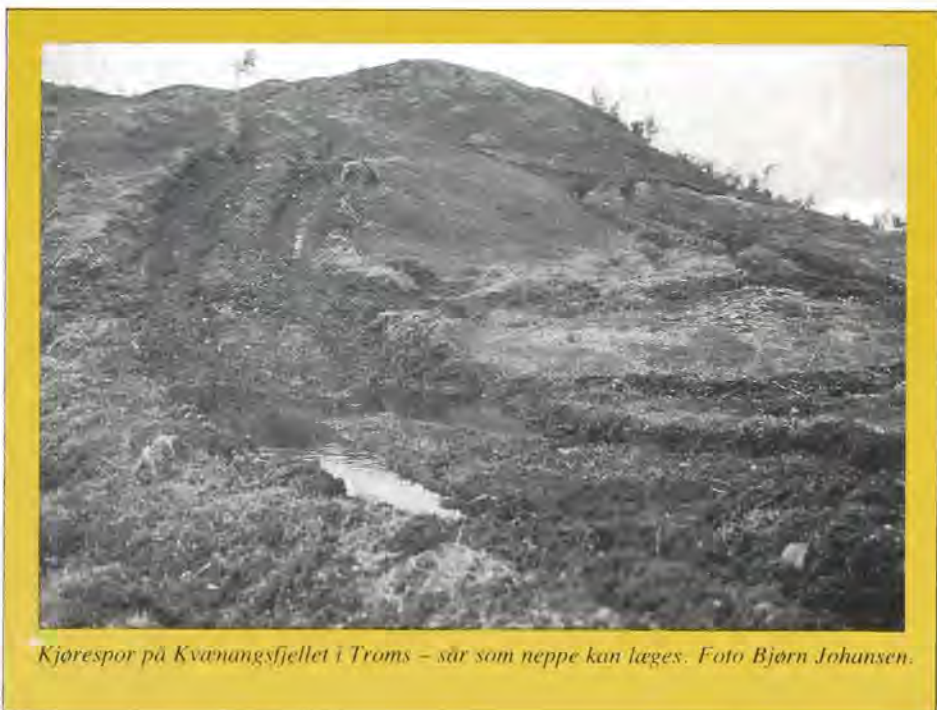
Miljøverndepartementet må ta initiativ til forskning på effekter av motorferdsel under norske forhold. Man må videre vise interesse for forvaltning av motorferdsel og vilje til å bruke retten til å avgrense de lokale organenes myndighet.

Et helårig oppsyn med politimyndighet må opprettes, og dette må dekke de store utmarksområdene vi har i landet.

Det frie markedet for motoriserte framkomstmidler må erstattes av markedsreguleringer gjennomført som behovsprøvningsordninger. Eksempelvis kan transport til private eller leide hytter utføres av enkelte personer som kan drive dette so del av næringsgrunnlaget. Motorferdselloven dispenserer for formål dvs. behov, og det samme kriteriet bør legges til grunn for omsetninga av framkomstmidlene.

Gjennom slike tiltak vil vi få en situasjon der færre mennesker disponerer motoriserte framkomstmidler, og der regelverk og oppsyn representerer mer effektive skranker enn i dag. I noen deler av landet vil dette merkes svært godt, i andre områder vil tiltaka knapt f betydning. Det skal folk i disse områdene ta som et kompliment.

✶

Kjørespor på Kvamangsfjellet i Troms – sår som neppe kan leges. Foto Bjørn Johansen.

Nordmenn! Bli hjemme! Vi har gjort det enklere for dere å oppleve fjellet.

Hardangervidda rundt

8 dager —

Lørdag: Tog fra Oslo S kl 10.00 til Geilo, buss til Fagerheim. Til fots til Krækkja, 1 t.
Søndag: Til fots til Halne og båt over Halnefjorden til Sleipa og til fots til Rauhellern, 4 t.
Mandag: Vestover langs Langsjøen til Sandhaug, 6 t.
Tirsdag: Opphold Sandhaug, tur i omegnen.
Onsdag: Nordover forbi Hellehalsen til Bjoreidalshytta, 5 t.
Torsdag: Videre nordover forbi Dyranut til Kjeldebu , 4 t.
Fredag: Østover Olavsbuheia til Krækkja, 4 t.
Lørdag: Langs Storekrækkja til Fagerheim, 1 t. Buss til Geilo og tog til Oslo S, ankomst kl 17.35.
KART: Turkart Hardangervidda 1:200.000.
PRIS: 1.845,-, 1.385,-, 1.750,-.
TUR 300: 6/7–13/7, **TUR 301:** 13/7–20/7, **TUR 302:** 20/7–27/7, **TUR 303:** 10/8–17/8, **TUR 304:** 17/8–24/8, **TUR 305:** 24/8–31/8.

Andersen & Holter

Hvor mange ganger har du snakket med venner om en fottur i fjellet? Tinnhølen til Sandhaug og tilbake til Rauhellern. Og faktisk gjort det.

– Men bare på et kart på stuebordet. Målestokk 1:200.000. Så melder usikkerhetsmomentene seg. Går det an å kjøre bil til Tinnhølen? Hvor langt er det til Sandhaug? Er det hardt? Er det plass på hyttene? Hva skal vi ha med oss? Hvor mange dager tar det? Holder kondisjonen? Hva med barna? Aldri ble det noe av.

Det er så mye lettere å dra til Syden med fly og guide og gode greier. Men fortsatt med en liten drøm om vide vidder og praktfull natur, mens du blir solbrent ute og brun inne. Blant tusener av

turister som klumper seg sammen til mange hundre kroner dagen.

Vi har også et sommerprogram.

I 1985 vil det bli arrangert en rekke turer til kjente fjellstrøk og severdigheter over hele Norge. Alt er samlet i vår katalog. Og akkurat den katalogen kan bety en ettertraktet forandring på dine ferieopplevelser. Her står tider, priser, vanskelighetsgrad, transport, ja alt du har lurt på. – Alt fra week-end-turer til ukesturer. Tør vi å friste deg med en liten smakebit: Hardangervidda rundt. (Tre støvler betyr middels vanskelighetsgrad, rette streker betyr at det er lett terreng.)

Ja, jeg ønsker meg DNT's sommerkatalog '85 fritt tilsendt.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./-sted: _____

Kupongen sendes til:
DEN NORSKE TURISTFORENING
Boks 1963, Vika
0125 – OSLO 1

ØKOLOGI I U-HJELPEN

Av Arne Dalfelt og Magnar Norderhaug

«Det betydningsfulle ligger i det faktum at økologisk problematikk nå trekkes inn i u-hjelpsdiskusjonen. Det kan komme til å endre meget både i teori og praksis. Det kan trenge også når

det gjelder vår egen innstilling. Dagens mål er ikke lenger å erobre kloden, men å sikre livsbetingelser på den....»

Om noen skulle dra kjensel på dette sitatet, så kan det stemme. Ordene stammer fra Norsk Natur 1969 (3) der søkelyset for første gang her hjemme ble rettet mot de miljømessige sidene ved bistandsvirksomheten i Den tredje verden. Drøye 15 år har gått siden da. En god del har skjedd på denne tiden. Noe er negativt, noe er positivt:

- Naturgrunnlaget og de fornybare ressursene i Den tredje verden skades i større omfang enn noen gang tidligere i historien.
- Siden 1980 har Verdens Naturvern-

strategi bidratt til en bredere politisk forståelse for sammenhengen mellom utvikling og fornuftig forvaltning av natur og miljø.

- Stadig flere u-land og bistandsorganer ser nå mer kritisk på hva «utviklingen» fører til og om hjelpen kommer dem til gode som trenger den mest.

Også i Norge

har det skjedd en viktig utvikling i synet på økologiens og miljøspørsmålenes plass i u-hjelpssammenheng:

- I 1978 ble disse spørsmålene første

gang drøftet i Oslo mellom sjefen for UNEP (FN's miljøvernprogram) M. Tolba, daværende miljøvernminister G. Harlem Brundtland og NORAD's daværende direktør A. Arnesen.

- I sin tur førte dette til en utredning om «U-hjelp og økologi» (1980).
- I 1981 la regjeringen fram generelle retningslinjer for hvordan miljøhensyn burde ivaretas i norsk bistandsvirksomhet.
- I 1982 kom en nordisk arbeidsgruppe med rapporten «Miljø og bistand» som pekte på betydningen av at miljøverninnsats ble tatt opp som en del av de nordiske landenes u-hjelp.

- Det neste viktige skrittet kom i 1983 med opprettelsen av Departementet for utviklingshjelp, og den Stortingsmeldingen (Nr. 36. 1984–1985) som dette departementet la fram høsten 1984.

I Stortingsmeldingen om norsk u-hjelp er miljøspørsmål viet et eget kapittel. Med dette er også det politiske grunnlaget lagt for praktisk innsats for miljøvern og naturforvaltning innenfor norsk u-hjelp.

Miljøvernansnittet

i den nye Stortingsmeldingen om u-hjelp er kortfattet. Det gir imidlertid et godt utgangspunkt for det videre, praktiske arbeidet. Innledningsvis heter det om miljøsituasjonen i Den tredje verden:

«Den økologiske overbelastningen vil kunne ramme store og sårbare befolkningsgrupper og hindre sosial og økonomisk utvikling i store regioner. Innsats for vern av naturgrunnlaget og de levende ressursene vil derfor fremstå som en av de mest sentrale natur- og miljøvernoppgavene i de kommende tiår.»

I tråd med den nordiske utredningen (1982) om «miljø og bistand framhever Stortingsmeldingen blant annet disse oppgavene som særlig viktige:

- Hjelp med utarbeidelse av nasjonale strategier for naturressursforvaltning.
- Oppbygging av forvaltningsorganer for miljøvern.
- Tiltak mot ørkenspredning.
- Tiltak mot skogødeleggelser.
- Vern av planter, dyr og naturområder.

- Vannforvaltning.
- Tiltak mot forurensninger.
- Bruk av miljøvennlige teknologier.
- Støtte til forskning, utdanning og informasjon.

To slags innsats

Den praktiske innsatsen er nå igang langs to linjer:

- Innarbeiding av miljøvurderinger og miljøhensyn i forbindelse med bistandsprosjekter som kan få uheldige følger for natur og miljø. Blant annet er en håndbok for konsekvensanalyser i bistandsarbeidet under utarbeidelse.
- Støtte til spesielle prosjekter som gjelder natur- og miljøvern i Den tredje verden.

I tilknytning til overnevnte er det forøvrig innen NORAD allerede holdt et par seminarer om temaet «økologi og u-hjelp». I 1984 avsatte Departementet for utviklingshjelp 10 millioner kroner til spesielle miljøvernprosjekter. For 1985 er dette beløpet økt til 15 millioner kroner. Midlene er allerede kommet til god nytte på flere måter. Blant annet har Den internasjonale naturvernunionen (IUCN) fått søtte til flere prosjekter i Den tredje verden. Iverksettelse av en avtale om miljøvernssamarbeidet mellom India og Norge (den første i sitt slag) vil også skje med penger fra denne bevilgningen.

Utviklingen framover blir viktig

På sett og vis ble 1984 året for et praktisk gjennombrudd på feltet miljø og bistand. Veien videre vil imidlertid bli både lang

og vanskelig. De miljøproblemene Den tredje verden idag står overfor er enorme. Bare tiltak for å bremse opp den ødeleggende utviklingen vil kreve en enorm, målrettet og langsiktig innsats.

Hva Norge her kan bidra med blir under enhver omstendighet nokså beskjedent. Slik innsats er likevel ytterst viktig: Fortsetter ødeleggelsene av naturgrunnlaget i Den tredje verden nå, vil sosial og økonomisk utvikling knapt bli mulig. Ikke minst problemene med ørkenspredning viser dette:

I 1977 anslo UNEP kostnadene ved å få ørkenspredningen under kontroll til 2,4 milliarder dollar pr år i 20 år. Hvert år står imidlertid bare en brøkdel av dette beløpet til rådighet for ørkenbekjempelse. Dette er en av årsakene til at ørkenspredningen fortsetter og at u-landene årlig får et produksjonstap i landbruket som er anslått til omlag 25 milliarder dollar i året.

Etter hvert som praktiske erfaringer vinnes vil det også bli stadig klarere at økologi i u-hjelpen ikke er noen ny bistandssektor, men en ny arbeidsform. Dette er et middel til å bedre kvaliteten på den bistanden vi gir til Den tredje verden. Resultatene vil kanskje ikke bli så raskt synlige, men en økologisk fornuftig bistand bør gi en bedre garanti for at innsatsen skaper varige forbedringer. Det kan også være grunn til å merke seg at bistanden for å styrke miljøvernet og få til en fornuftig naturforvaltning bidrar til å gi de svakeste folkegruppene og de fattigste landene det som nå trengs mest: Dekning av grunnleggende livsbehov og hjelp til selvforsyning uten at naturgrunnlaget brytes ned.

Motsiående side: Veien å gå for å finne brensel blir lenger for hvert år.
Til venstre: De villevende pattedyrene, f.eks. bøffelen, er tilpasset naturforholdene og belaster ikke beiteene, som tilfelle er med husdyrene. (Foto: Magnar Norderhaug)

LANDBRUK MILJØ OG POLITIKK

Tirsdag 20. november 1984 arrangerte Østlandske Naturvernforening høstmøte, der Steffan Jarls film «Naturens Hevn» ble vist. Filmen ble etterfulgt av et debattmøte om landbruk og forurensning. Denne filmen er forøvrig vist en rekke steder uten at temaet har skapt politisk interesse. Hvorfor det ikke skjer skal jeg her prøve å gi *noen* svar på, ut fra personlige inntrykk fra dette møtet og flere andre møter og foredrag.

Miljødebatten har dødd ut i norsk politikk, fordi ansvarlige i regjering, storting og bedrifter bevisst uteblir fra kontroversielle møter som tar opp grunnleggende miljøspørsmål. Når disse ikke deltar, uteblir også de store avis-oppslagene. De få gangene «de ansvarlige» stiller opp tør de ikke stå fram og ta standpunkt og mene noe, men henviser til at saken er under utredning. Andre diplomatiske triks blir også brukt.

For at dette ikke skal være en grunnløs påstand kan jeg henvise til følgende: I september 1984 ble Miljøverndepartementet anmodet om å stille med en representant til debattmøte om industriforurensningen i Sørfjorden utenfor Odda og Tyssedal, men ingen møtte fram til folkemøtet i Odda. Følgelig fikk man heller ingen signaler om hva *Miljøverndepartementet* vil gjøre med den omfattende tungmetallforurensningen.

Ledelsen i Norsk Hydro fikk skriftlig innbydelse til å stille med en representant på naturvernforeningens møte for å svare på spørsmål om miljøskader forårsaket av kunstgjødsel. Men også den plassen ble stående tom. Informasjon skal også beskytte mot økonomisk tap, dermed kan en trekke den konklusjon at Hydro ikke har de beste argumenter for å forsvare bruk av kunstgjødsel. Følgene av dette bør etter min mening bli at alle må bidra til å svekke troverdigheten til Hydros informasjonsvirksomhet, eventuelt boikotte bedriftens kjemiske produkter. På dette punkt er det mye å lære av aksjonsgrupper i Greenpeace, uten at jeg forsvarer slike aksjoner før alle andre utveier til dialog og samarbeid er forsøkt. Det bør også åpnes for en mer avslørende journalistikk, ved at taushetsbestemmelsen i

Tegning Erlend Skaare.

AV TOR HÅBY

forvaltningslovens paragraf 13 oppheves. Dette bør særlig gjøres gjeldene for den kjemiske industrien.

Representanter for ulike forskningsmiljøer fikk sterk kritikk fra salen. Tilhengere av økologisk jordbruk fremhevet at kunstgjødsel og andre kjemiske stoffer i jord og skogbruk er unødvendig. Bruken er mye preget av bekvemmelighets-hensyn og lettvinde løsninger på problemer, men også manglende økologisk og biologisk kunnskap. Det ble sterkt kritisert at spesialister uten helhetssyn har hovedansvaret for forvaltningen. Politikerne setter som krav at det skal legges fram bevis når bevilgninger skal gis. Objektive analyser er grunnlaget for de beslutninger som tas. Det betyr i praksis at de som klarer å stable opp de mest kompliserte regnestykker og modeller blir oppfattet som mest objektive. Ekspertene som kan trikse med tall får dermed høy status i beslutningssystemet. Vassdragsutbygging er et godt eksempel på dette. «Lek» med tall preger også

utdanningsinstitusjonene, fra videregående skole og oppover. Alle kjenner sikkert til at gode kunnskaper i fysikk og matematikk fra videregående skole gir best framtidsmuligheter. Kunnskaper i biologi og økologi har imidlertid lav prioritet. Slikt er skremmende fordi det er fagfolk fra de førstnevnte utdanningsmiljøer sammen med rendyrkede jurister og økonomer som sitter sentralt i vårt beslutningssystem. I tillegg bruker de eksperter som dekker eget fagmiljø. Dermed kan kontroversielle spørsmål siles ut av prosessen på et tidlig tidspunkt. Det betyr at samme fagmiljø både utarbeider, tolker og setter egne målsettinger ut i livet. Politikk blir derfor en opplysningskampanje om at de beslutninger som tas vil være til beste for folket, noe fler og fler begynner å tvile på. I denne sammenheng skulle det være nok å vise til oppslutningen om de grønne i Tyskland.

Tverrfagelige organisasjoner som mangler spesialisert utdanning har liten innflytelse og liten gjennomslagskraft. Det er derfor viktig å bryte ned de etablerte miljøers monopol på hva som er rett, til fordel for mer tverrfagelig samarbeid.

De som forsøker å nå fram med alternative driftsformer i landbruket har ingen veletablert profesjon å hente vitenskapelige data fra, som politikerne kan bygge sine beslutninger på. Det er også en umulig oppgave å tallfeste de konsekvenser kjemiske driftsmidler har for natur, dyreliv og mennesker. Dermed faller dette helt utenfor beslutningssystemet. Heller ikke argumentet om å skape arbeidsplasser holder, fordi det blir satt likhetstegn mellom industrivekst og full selselsetting.

Mye tyder likevel på at økologisk jordbruk vil få gjennomslagskraft, fordi utgifter til kunstgjødsel, andre kjemiske driftsmidler og energi vil nå kritiske høyder i nær framtid. Det er dessuten betenkelig at matvareproduksjonen er basert på olje som energikilde. Dersom hele verdens jordbruk skulle baseres på vestlig mønster ville det ta 13 år å forbruke oljeressursene.

Nesten vår

Snart kommer de lange vårettermiddager som flyter gjennom himmelen. I turkisgrønne skumringsfloder strømmer de gjennom klare kvelder. Tunge og blå ligger åsene og vokter bergets skatter, det spraker i frosne vannpytter. En stjerne tennes, skaren dekker restene av snø, det lukter friskt av nylig åpenbart jord.

Akvarell og tekst: Sissel Gjersum.

Fortsatt aksjon for

SALTFJELLET

Folkeaksjonen Spar Saltfjellet arrangerer i år Saltfjelltreff for 4. gang. Begivenheten finner sted ved nordenden av Nordre Bjøllåvatn lørdag 10. august. Her blir det anledning til å kombinere naturopplevelse med en markering av motstand mot NVE's omfattende utbyggingsplaner.

I det redaksjonen av Norsk Natur avsluttes, foreligger ennå ikke noe detaljert program; men sikkert er det at representanter for Samarbeidsrådet for Naturvernsaker og Norske Reindriftsamers Landsforbund vil delta. I tillegg er Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartementet forespurt om å bidra med orienteringer.

Bildene: Fra fjorårets Saltfjelltreff.
Foto Helge Sunde.

Fellestur til Saltfjellet

Saltfjellaksjonen vil i samarbeid med Den Norske Turistforening arrangere en 10 dagers fellestur i anledning Saltfjelltreffet. Utgangspunktet for turen er Oslo, men det går selvsagt an å slutte seg til under veis.

Deltakerne vil få anledning til å vandre gjennom noen av de flotteste, men samtidig mest konflikthytte områder i tilknytning til alle de fem foreslåtte utbyggingsprosjekter.

Turen er lagt opp slik at en kan benytte midtuckerabatt på toget, og det er

mulig å avbryte turen etter 3 dager (Beiarn eller Saltdal) eller 6 dager (Rana) om det er ønskelig.

Deltakerne må selv ha med telt, mat og annet nødvendig utstyr. Nærmere informasjon fåes ved henvendelse til Den Norske Turistforening eller Folkeaksjonen Spar Saltfjellet, boks 250 8001 Bodø.

Påmelding til Saltfjelltreffet er ikke nødvendig, men de som vil delta på fjellvandringen før og etter treffet, må melde seg på innen 15. juli til DNT eller FFS.

Redigert av
Herman Løvenskiold
Tegninger av
Sissel Gjersum

Orrhanespill og tiurleik

Du har kanskje hørt orrhanen buldre tidlig om våren?

En av de fineste våropplevelser du kan få, er å ta en tur inn i skogen der orrhanen spiller. Orrhanen har faste spillplasser som den kan ha brukt i mange tusen år. Ofte har den valgt seg ut myrer der det står småfuruer spredt utover. Den vil ha åpne plasser så den kan også bruke islagte vann. Selv om du kan høre orrhanen buldre fra der du bor, skal du være klar over at det ikke er lett å si fra hvilken myr bulderet kommer. Lyden kan i fuktig stille vær bære mer enn en halv mil. Hører du også «tshoingen» betyr det nok at den ikke er så langt borte, men det beste er å høre med folk som er kjent i traktene. Da kan du komme til og virkelig få oppleve orrhanespillet. Har du fått vite om en spillplass, er det best å utstyre seg med mye tøy, yttertøyet bør være mørkt slik at fuglene ikke ser deg. En sovepose er også meget god å ha, det er ikke varmt på myra en vårnatt. Har du muligheter til å få lånt en kikkert, så er det virkelig fint å ha med. Du må også ta med en mye større matpakke enn du tror du trenger, en våkenatt på myra skjerper appetitten.

Spillet starter opp allerede

i mars, men den beste tiden er gjerne i april. Det sies at orrhanen og tiuren spiller til oreløvet blir så stort som museører og rogneløvet blir stort som tiurkloen. Det er best å komme frem til spillplassen om kvelden i god tid før det blir mørkt. Da kan du gå på myra og finne stedet der leiken er. Det er lettest å finne plassen når det ligger snø, men møkk og fjær viser klart hvor den er. Du ser også ofte granbar som folk har satt opp for å ha et skjulested. Det beste er om man ikke er for mange, tre – fire er ofte nok. Det skal ikke mye til for å skremme fuglene. Det er bra å ha en tynn vegg av bar å skjule seg bak. Den kan godt være mer enn 100 m vekk fra selve spillplassen. Ligger du nærmere innpå leiken, blir fuglene fort urolige og trekker seg bort når det lysner. Det er viktig å være stille allerede nå om kvelden. Det er nå fuglene kommer trekkende og slår seg ned i trærne rundt myra, her blir de sittende til det gryr av dag. Ofte buldrer orrhanen litt utpå kvelden, men de kommer ikke ned på myra nå.

Etter at alt er ordnet er det godt å kripe ned i soveposen. Det gjelder å ikke forsove seg, men du blir sikkert vekket av orrhanen.

Lenge før det lysner kan du ofte høre et fjernt «HU-HU-HU-HU-HU» som kommer igjen etter noen sekunder. Det er perleugla. I stille netter bærer dens lokkerop milevis gjennom skogen. Så kommer gjerne rugden trekkende over myra, den er heller ikke til å ta feil av. «OK - OK - PST» og like etter rett over hodet på deg «OK - OK - PST» Da setter gjerne

rødstrupa i gang med sang som høres ut til å komme fra en liten sølvfløyte. Da med ett, så du skvetter til, kommer det et «SHOHISH» og igjen like ved siden av deg et nytt «TSHOHISH». Orrhanespillet er i gang. Nå kommer det stadig nye svar, men nå må du være forsiktig. Rør deg ikke, nå er fuglene meget vare. Den minste bevegelse nå kan skremme fuglene vekk fra

leiken. Det varer ikke lenge før spillet er i gang på myra, da setter de i med «BULDRINGEN». Er du heldig å komme til en stor lek med 20-30 orrhaner kan du høre hvordan buldringen bølger mot deg. Så stopper det hele opp, og fuglene går de over til å «tshoe» og så setter buldringen inn. Slik kan de holde på ganske lenge.

Hver orrhane forsvaret sitt lille område eller revir. Kommer en annen orrhane inn på reviret, styrter orrhanen fram og tshoe inn-trengerer bort. Når de buldrer slår de opp de hvite halefjærene til en stor vifte og

alltid være stille når du er i nærheten av en spillplass.

Mange forveksler tiur og orrhane og snakker om tiur når de hører orrhanen buldre, men det er to helt forskjellige fugler. Tiuren eller storfuglen er meget større enn orrhanen og er enda mer trolsk, hvis det er mulig. Tiurleik er det vanskelig å komme på hvis du ikke slår følge med folk som vet hvor den spiller. Tiuren spiller helst på lave åpne åsrygger med lave furuer, men det spillet hører du bare når du er kloss innpå leiken.

Her må du også være på plass i god tid før leiken er i

Spiralformer

Hvis du ser på et sneglehus, ser du at det er formet som en spiral som begynner innerst i en liten sirkel og vider seg ut mot åpningen av huset. Denne formen finner du hos alle sneglehus, helt fra de bitte små «Øresneglene» som bare er noen millimeter store, til de litt større landsneglene og enda større havsneglene. Ja, til og med de store rosa konkyliene fra sydlige havområder har samme form.

Hos enkelte planter finner vi igjen spiralformen i blomsten som ligger sammenfoldet i en slags spiral inne i knoppen før den brer seg ut når knoppen slår ut i blomst.

En liknende form finnes hos konglene fra gran, furu og andre bartrær. Der starter spiralen med flere armer helt inne ved stilken som konglen er festet til treet med og slynger seg rundt konglen.

Enkelte blader kaster seg fra trærne på senhøsten i spiralformer gjennom luften, mot bakken. For eksempel Lindetreets blader, som har runde frøkapsler festet midt under seg på en stilk som virker som en akse som lbadet snurrer rundt i spiralform.

Om høsten kan du se små

virvelvinder som blåser rundt i små spiraler og virvler med seg tørre blader fra bakken. I Amerika kan det oppstå veldig virvelvinder, tornadoer, som river med seg hus og biler og gjør stor skade for mennesker og natur.

I elver og på havet kan en oppleve mindre og større virvelstrømmer. De store kan være så sterke at de fører med seg store skip. Så er det en liten virvel vi alle kjenner svært godt, nemlig den vi har på toppen av bakhodet vårt, den også en slags spiral.

Kanskje det mest fantastiske; langt ute i verdens rommet, utenfor vårt solsystem, lever en veldig spiraltåke med enorme stjernefylte spiralarmene som slynger seg rundt en lysende kjerne som består av millioner av stjerner. – Det finnes altså likheter mellom det mikroskopiske øresneglehuset og den enorme stjernetåken i det store universet.

Sissel

Motstående side: Tiur i spill. Foto Arild O. Gautestad.
Over: Spillende orrhaner. Foto Rolf Sørensen.

sleper med vingene i bakken. Når spillet går for fullt er de ikke så vare. Har du bygget et brukbart skjulested, kan du bli liggende og få se dem spille helt til solen renner over åskanten. Utpå morgensiden løser spillet seg opp, men en og annen buldrende orrhane hører du også når du går hjemover.

Orrhanen kan du høre buldre nesten hele året men det er om våren selve spillet foregår. I Sør Norge er selve parringsleiken eller høneuka i overgangen april – mai. Da kommer orrhøna ut på myra for å parre seg med orrhanen, da skal du ikke gå på orrhanespill. Skulle du da være uheldig å skremme fuglene, kan det gå ut over kyllingsbestanden. Du skal uansett høneuke eller ikke,

gang. tiuren spiller best i milde netter med litt yr. Allerede før det lysner hører du det første «kneppet».

Så kommer «kneppene» fortere og fortere og går over til «klunken» og så kommer «sagingen». Da er tiuren i ekstase og sanser ingenting. da kan du gå tre skritt i mot den og så bli stående og vente på neste «saging» og igjen kan du gå tre skritt. Slik kan du fortsette til du er like ved denne trolske kjempefuglen.

På samme måte som hos orrfuglen, kommer røya på leiken først i høneuka, som er omtrent samtidig for både orrfugl og storfugl. Så hvis du har tenkt deg på tiurleik, må du ikke gå i månedskiftet april – mai.

NEPAL

– Eventyrland som trues av økologisk katastrofe

Av Cathrine Sjøberg

Naturvernforbundets organisasjonssekretær, Cathrine Sjøberg, var i mars/april i år på fottur i Nepal, mellom noen av verdens høyeste tindemassiver, Annapurna og Dhaulagiri. Her skildrer hun noen av de opplevelsene som også vil møte den som går av med seieren i årets aksjon for

medlemsverving. Men samtidig peker hun på at en økologisk katastrofe truer landet, og at ikke minst turismen er årsak til dette. Turisme kan være bra både for de som besøker og de som får besøk, men trafikken må ledes inn i et nytt spor hvis landets natur skal overleve.

Til fjells

I hele verden finnes det neppe mange fotturer som er mer storslåtte enn de man kan gå i områdene rundt Annapurna-massivene. Elvene bruser skummende gjennom trange gjel dypt nede, åssidene er kledd med skog og rhododendron, brutt bare her og der av en naken fjellvegg, en skarp tagg eller et bratt fjellbeite. Og over det hele tårner de utrolige tindene i Annapurna-området seg opp, mektige furete isvegger, fryktelige hammere og knivskarpe, forrevne isrygger som stiger opp til umulige høyder under åttetusen-meteren Dhaulagiris flanker.

Fotturen bød på sterke kontraster i vegetasjon og kultur innen relativt små områder. Under vandringen kom vi i nær kontakt med Nepals befolkning i landsbyer og på bygdene. I Nepal finnes det over 40 forskjellige etniske grupper, hver med sitt eget språk, kultur og levevaner.

I Chitawan nasjonalpark lever blant annet det sterkt truede indianeshornet. Ellers finnes her f.eks. leoparder, bøfler og krokodiller, og dessuten omkring 300 fuglearter.

Å kalle denne folkekulturen «fargerik» er ikke dekkende, den er så mye mer enn det. Nepaleserne er gjestfrie, åpne, fulle av humor, og med en livsfilosofi som hjelper dem til å finne harmoni i tilværelsen, på tross av at de fleste lever på sul-tegrensen – eller under den.

Fotturen gikk over nakne og vindsopte høydedrag, gjennom frodige rismarker og sjarmerende landsbyer, over bekkefar der broen var en eneste sleip tømmerstokk, og over elver med broer holdt oppe av skjære håpet.

Vi vandret i den dypeste canyon i verden, langs elva Kali Gandaki som er en berømt kilde til den svarte hellige stenen saligran. Kali Gandaki som løper fra Mustang til Gangesplatået renner mellom Annapurna og Dhaulagirimassivene.

Rikt plante- og dyreliv

Klimaet i det indre Nepal er slik at nesten

alle slags planter fra den subtropiske og tempererte sone finner gode vekstvilkår. Vegetasjonen er derfor uhyre variert. I de sørlige fjellområder og på sørhellingene av de egentlige Himalayafjellene vokser det subtropisk regnskog. Høyt oppe finner en furu, lønn og valnøtt-tre. Og overalt, særlig i de nedbørrike områdene vokser det bambus som på sine steder danner en nesten ugjennomtrengelig underskog.

Flere av tresortene kan oppvise en fantastisk blomsterprakt. Den mest vanlige av disse, særlig i høyreliggende strøk, er rhododendron, som vokser både som busker og store trær. Under vandringen så vi rhododendronskoger i områder opp til 3000 m.o.h. På sine steder kunne de farge en hel dalside rød, rosa og hvit. Nevnes må også bougainvilla som vokser over hele Nepal, både som prydplante og i vill tilstand. Den blomstrer i sommerhalvåret, og de store buskene pynter opp med sitt hav av rødfiolette blomster. Både i høydene og i lavereliggende strøk fant vi et vell av vakre orkidéer av mange forskjellige slag. Langs veien opp til Po-on Hill (3 300 m) fant vi også mengder av veronika, fioler, primula mellom berberis- og magnoliatrær.

Fuglelivet er rikt i disse dalene: enorme emaljefargede ravner, falker og ørner, sørgmodig ropende alpekråker, svarte og hvite snøduer, gribber og fasaner, og en overraskende variasjon av mindre, fargerike og ofte tamme fugler. Moskushjort, villsvin, sjakaler, ulv, bjørn og små, rød pandaer er også utbredt i disse strøkene.

Økologisk katastrofe

Under vandringen så vi flere eksempler på erosjonsskader som følge av rovdrift på skogen. I landsbyen Dhumus, nordvest for Pokhara, raste en stor del av dalsiden ut i fjor, med den følge at bl.a byens to skoler ble totalt ødelagt. Flere menneskeliv gikk tapt. I Phalate, på vei til Tatopani, og i Beni langs Kali Gandaki var også ødeleggelsene store.

Nepal står overfor en omfattende økologisk katastrofe. Uten storstilt skogplanting og jordverntiltak vil landet være skogfritt i år 2000. Da vil samtidig så mye jord og fjell ha rast nedover Himalayas fjellsider at India og Bangladesh vil bli rammet med full styrke av flomkatastrofer fordi elver og avløp tettes.

På noen måneder kan det regne 20 til 40 ganger mer enn det gjør i Norge i løpet av et helt år. Tidligere ble virkningen av skybruddene dempet av skogene i fjellskråningene. Men nå er disse for en stor del snauhogde. Regnvannet fosser ned langs ubeskyttede fjellsider, drar med seg det øverste jordlaget, som så

Verv og vann en tur til Nepal

Den som verver minst 5 nye hovedmedlemmer til Norges Naturvernforbund (se vervesidene), blir med i loddtrekningen om hovedgevinsten – en tur til Nepal. Turen legges opp i samarbeid med Adventure Travels A.S. – Ulf Prytz, og kan etter valg gå i områdene omkring Everest eller Annapurna.

Masseturisme kan forårsake stor skade i ømfintlige naturområder i Nepal. Men turisme basert på kunnskap om og respekt for natur og folk kan også ha positive virkninger, og bidra til forståelse for at noe må gjøres for å stoppe de negative virkningene av turismen. Nepal er nå aktuelt som samarbeidsland for norsk utviklingshjelp. Det er et skritt i riktig retning.

slammer igjen elver, kanaler og vanningsanlegg.

På noen år er den næringsrike jorda, som det har tatt tusener av år å bygge opp, borte fra fjellsidene. På slettene nedenfor blir resultatet oversvømmelse etter monsunen og tørke i oppholdsperiodene.

Dertil blir bøndene ofte tvunget til å laue trærne for å skaffe for til buskapen i den tørre årstiden fra desember til juni. Blader blir også samlet fra skogbunnen og tjener som strø i fjøset. Dette strøet blir senere spredt på åkeren og danner

den beste kompost til å dyrke de ulike kornslagene i.

Skogplanting og jordverntiltak

Det har vært skrevet og sagt mange ganger at Nepals største eksportartikkel er jordsmømmet som føres til Ganges-sletten og videre slik at nye øyer dannes utenfor Bangladesh.

Imidlertid kan noe gjøres. Det er åpenbart at til en viss grad kan erosjonen hindres ved at det igjen plantes trær på det bratte skråningene som avgir det meste av vannet og løsmaterialet. Det er gjennomført flere vellykkede prosjekter med skogplanting i Nepal. Det ble lagt stor vekt på at lokalsamfunnet skulle delta i beslutningsprosessen og stå ansvarlig for å beskytte trærne.

Klatreekspedisjoner og turisme

Tungturismen er også en medvirkende årsak til avskogingen. De mange klatreekspedisjoner fra 1950-tallet og utover har tæret hardt på ressursene. Skogen er snart ødelagt, brukt som brensel for å varme vann til klatrernes dusjer. Nepals største fotturistorganisasjon, «Mountain Travel» øver press på sentralregjeringen for å få et generell forbud for alle turistorganisasjoner mot å bruke ved som brensel. «Sherpaland» er dødsdømt hvis forbruket ikke går drastisk ned.

Klatreekspedisjoner og større organiserte fotturer truer også Nepalfolkets kultur og selvstendighet. Landets økonomi blir meget sårbar fordi den ensidig bli basert på klatring og turisme som hovedinntektskilde for utenlandsk valuta.

*Motstående side:
Annapurnamassivet
med rhododendron-
skog i forgrunnen.
Til høyre: Erosjons-
skader. Når skogen
forsvinner blir jorda
skyllet bort av reg-
net. Terassejordbruk
og pløying på tvers
av skråningen kan
motvirke erosjonen.*

Mollyhawk på øvre mers

MED NATURVERN I SIKTE

Ragnvald Wauger intervjuet av Arild Ådnem

Om Sindbad Sjøfareren ikke er medlem av Naturvernforbundet behøver vi ikke ta det så tungt. Blant medlemmene finnes nemlig 81 år gamle Ragnvald Wauger fra Hvaler, pensjonert statslos og med hederstittelen «Mollyhawk på øvre mers» i den eksklusive Kapp Horn-klubben. Etter å ha lyttet til Ragnvald Los, som han kalles blant venner, forekommer historiene fra «Tusen og en natt» oss bleke og middelmådige. Og vi har fått ramsalt beskjed om hvem som rappet forken fra Neptun og skremte vannet av Den Flygende Hollender.

Vi beklager derfor dypt og inderlig at det ikke er en passe tykk bok med fantastiske historier fra De syv hav vi er satt til å skrive, men et forholdsvis kort in-

tervju fortøyd på anvist plass i Norsk Natur og til vårt hjemlige grunnfjell.

Så når Losen peker på seilskutemodellen på veggen og sier: – Jeg mønstra på Matania i 1921, med kurs for Australia..., må vi la ham seile sin egen sjø og bare la noen stikkord fra notatblokken antyde eventyret: Drevet nordover av ubarmhjertig sørvestkuling. Et tynnkledd mannskap hakker desperat isen av riggen. Så sørover mot stekende sol og opplæring i kunsten å overleve på en liter vann i døgnet. Man spiser om kapp med marken de siste rester av melet til Australia endelig dukker opp i synsranden etter 6 måneder i sjøen. Så videre østover hvor dager, uker og måneder flyter i hverandre og bare fylles av Stillehavets

Ragnvald Wauger – los til sjøs og til lands.

uendelige blåhet, seilenes blendende hvithet og vindens ensformige hvisking i riggen. Til Chiles brunsvide kyst hvor det ikke har falt regndråpen på årtier. Tocopilla, støv og salpeter. Og deretter: om Kapp Horn hvor en humørsyk Neptun forsøker å begrave skuta i styrtsjøer. Det går for stumpene, mer under vann enn over. Etter 14 dager dukker skuta opp, nedgrodd, men velberget øst av Ildlandet. Og så siste strekk mot Skandinavia som de når et og et halvt år etter at de forlot hjemlandet. Bak seg en nærkontakt med naturens elementer som få andre i dag har opplevd.

– Du vet, det er noe eget ved det å møte naturen fra øvre mers – en syklon for eksempel...

– Men Ragnvald, du som tidlig lærte deg kunsten å overleve nær sagt i kamp med naturkrefter, når ble du naturverner?

– Jeg tror faktisk det startet med en enkel liten historie. Vi lå ved kai i Oslo, og jeg hadde gjort rent i lugaren min. Noe rask hadde jeg samlet på et feiebrett, og jeg gikk ut for å hive det over rekka. En politimann på kaia så meg; og han gav meg en lekse jeg aldri siden har glemt. Flere skulle ha hørt den! Se bare på tilstandene her på Hvaler nå. Hvert år driver det inn tonnevis av søppel fra skip. Verst er det med de som legger seg utpå og rengjør tankene slik at sørpa driver inn til oss. Jeg har opplevd fugl stryke med i titusenvvis. Det skulle vært livsvarig halshogging for den slags! (Stundom gnistret hans øyne stygt, men ikke uten humørfylte glimt!)

– Jo, vi bør jobbe for et bedre regelverk...

– Vi har lover, men det finnes de som ikke bryr seg om dem så lenge de ser muligheten til å tjene tid og penger på å dumpe søppel eller ødelegge natur på

Fra Guttormsvauen på Vesterøy, Hvaler.

andre måter. Det virkelig å skulle ta vare på naturen er et svært arbeid. Vi har valget mellom to former for politikk. Den ene går ut på å gjøre millionærer til milliardærer. Den andre verner om livet. Pengemakta er sterk, men jeg har håp om at vi kan overvinne den. En gang må vi lære å forstå at utsletting av andre arter er skritt i retning av menneskehetens egen undergang! Det minste kryp har sin plass i den store sammenheng.

– Jeg har fått inntrykk av at det var et langt rikere dyreliv her på Hvaler for 50-60 år siden enn nå. Har du noen forklaring på det?

– Den gang lå selen utpå båene i hundrevis. Allikevel var havet fullt av fisk. Om selen tok det den trengte, var det fisk igjen til oss. Forsvinner fisken skal vi ikke skyldte på selen. Det var også oter overalt, men den skulle i saksa fordi den også forsynte seg med fisk. Ellers var det vanlig med høk og ørn. Men mentaliteten blant mange var å gå langs svaberga og skyte på alt som rørte seg. Sjøl drev jeg mye med jakt. Men nå dreper jeg ikke mer. Nei!

Nei, Ragnvald Wauger har skaffet seg annen beskjeftigelse. En titt ut på kjøkenet viser at det er fylt til bristepunktet av allehånde verktøy for treskjæring og modellbygging. Spisebordet er trengt til

side av høvel- og dreibenk. Stift, muttere og et uoversiktlig antall varianter av småtteri fyller krydderkrukker og mel-skuffer. Og resultatene av all denne beskjeftigelse dette vitner om, finner vi rundt på hyller og skap: dyreskulpturer, modeller av båter og bruksgjenstander fra Hvaler før i tiden.

Godt gjort. Javel, men det var tross alt noe annet vi mente å trekke frem, og som skulle forsvare et intervju med Ragnvald under «Godt gjort»-vignetten. Vi er ved poenget, men det er ikke lett å få halt det ut av Losen selv. Vi har derfor øst kunnskap av andre kilder. Ragnvald Wauger satt som eier av ca. 500 mål av Tangene syd på Vesterøy, et av de vakreste skjærgårdspartier på hele Hvaler. Dette solgte han til Oslofjorden Friluftsråd for en symbolsk sum.

– Hvorfor valgte du å gjøre det slik, Ragnvald?

– Folk sto i kø for å få hyttetomter. Badegjestene ville helt ut i sjøkanten med sommerhus og «privat-adgang-forbudt-skilt». Neimen heller! tenkte jeg – den som tilfeldigvis eier en strand skal ikke få reservere den for seg sjøl. Og ellers så jeg jo hvordan enkelte andre områder ble pepret med hytter. Natur ødelagt for penger. Penger kunne vel også jeg har fått, men da hadde jeg samtidig

ødelagt folks muligheter til å ferdes fritt. Nei, Tangene skulle ligge urørt for den slags inngrep. Og slik ble det.

Og det er det noen tusen mennesker som er svært takknemlig for. Alle fastboende og ikke minst det store antall sommergjester som kan bevege seg fritt og utforstyrret i dette praktfulle området, dele stranda med hverandre, slå opp telt, fortøye båt og fiske fra svabergene. Her er det mulig å utfolde friluftsliv i kystnatur uten å bli provosert av eiendoms-grenser, byggverk og «Privatlivets fred».

Takket være Ragnvald Wauger og hans eksempel på forutseende og praktisk naturvern. Godt gjort!

Vinn en reise til Himalaya!

ADVENTURE TRAVEL AS
ULF PRYTZ

Verver du fem hovedmedlemmer eller fler blir du med i trekningen av en fire ukers tur til Himalaya i 1986!
Adventure Travel - Ulf Prytz spanderer fotturen på den heldige vinner til Everestområdet, eller rundt Annapurna.

Tor Schmedling:

Med bål i teltet

Den samiske kultur har på de fleste områder måttet vike for en teknisk mer avansert kultur. En kultur som i gutteaktig begeistring over tekniske bragder lar betenkeligheter fare når en «helprofilert tunnelnager» avanserer 10 meter hver time i fast fjell. Og i neste fase hviner turbinene i fjellhallene, kroner og øre ruller og lyspærene driver bort mørkets makter.

– Enig og tro til Dovre faller, ble det sagt. Mon tro hvem som får Dovre i hodet?

Og på himmelhvelven blafrer og slynger nordlyset seg uanfektet. De dødes sjelder ifølge samisk tro.

Naturen spiller på mange strenger, – og finner i menneskesinnet en resonansbunn. Så driver man altså friluftsliv ut fra mange forklaringer, hvorav den viktigste kanskje er ujevne i en så rasjonell hverdag som vår. Men altså, *man føler for det*.

Friluftsliv i Norge kan være krevende. Landets «bratte» topografi gir utfordringer, – men det er opp til oss å velge tur med passende vanskelighetsgrad. Store og sammenhengende områder med preg av villmark gir lyst til lange turer. Igjen er det opp til oss å velge tur etter evne. Altså friluftsliv valgt etter ferdighetsnivå. Men det norske klima kan gi selv den minste og uskyldigste ekspedisjon preg av «et vovet experiment».

For alle de friluftslivsformer som bedrives, er det en nødvendig forutsetning at utøverne med jevne mellomrom oppnår en tilstand av å være TØRR & VARM! (Og mett, men det skrives i parentes og med små bokstaver da det faller utenfor temaet). Og så er vi snart tilbake til samene og deres kultur.

For en tid tilbake med et leirbål i Nord-Troms:

Han på den andre siden av leirbålet fortalte om en fisketur på fjellet sist sommer. Det var første gang han hadde med sin fem år gamle datter. De skulle ligge inne på fjellet og fiske i noen dager.

Årstiden burde være trygg; det var juli. Men værguden viste liten respekt for dette og satte inn med sludd og regn og vind. Fjellivet ble raskt bare kaldt og vått. Inne i teltet var det mest ukoselig etter et par dager.

En halv kilometers vei unna, midt oppe på en mindre høyderugg (čárro)

holdt en samefamilie til i sitt telt. Her inne flammet bålet og det var både varmt og tørt og trivelig.

Og det er først og fremst muligheten til å ha åpen ild inne i teltet som skiller sameteltet fra et vanlig telt.

– Så da jeg kom fra den fisketuren var det jeg kjøpte meg et sametelt!

Det var hans konklusjon på den historien

Hos samene er det to hovedtyper av telt. Det er bæl'lji-goatti og lávvo. Utseendemessig skiller de fra hverandre ved at den førstnevnte ikke har teltstenger som krysser hverandre i toppen, mens den sistnevnte har. Kort kan også sies at den førstnevnte er mer teknisk avansert, er enestående for samekulturen og har forholdsvis lav vekt (pga. kortere

teltstenger). – Lávvo er derimot en telttype som også er velkjent hos samojedene og indianerne. Den høyere vekten gjør at dette teltet er mer vindsterkt.

Reiseverket hos lávvoen består av tre teltstenger som er kløftet i enden og settes inn i hverandre. Slik danner de et tripodium. De andre teltstengene settes opp mot disse og danner en kjegle som teltduken blir lagt omkring.

Reindriftssamene hadde et delvis nomadisk levesett som hang sammen med reinens årvisse flyttinger. Boligen måtte de kunne ha med seg. I teltet levde samene sitt familieliv sommer og vinter. Her ble barn født og gamle døde. Denne totale avhengigheten av teltet som helårlig boform er nå historie. Men fremdeles utgjør teltet og den kultur som knytter seg til dette livet en viktig del i mange samers liv.

Nye tider, nye vaner. En ny brukergruppe har kommet til, – nemlig «hobby-frilufterne». I forskjellige tidsskrifter har man i lengre tid sett «lávvo» avvertet til salgs. En lávvo vil aldri bli noen erstatning for vandreteltet. Derimot åpner lávvoen for nye muligheter. Det er først og fremst dette med bålkos, varme og god plass.

Vanligvis er det selve teltduken man kjøper (eller syr selv?). Duken veier fra 6–10 kg alt etter størrelse og kvalitet. Reiseverket (teltstengene) skaffer man tilveie av lange stokker. Opp til 4 meters lengde og 5 cm i rot diameter, ca. 13 stk. i tallet. Det sier seg selv at dette blir anseelig vekt sammenlignet med aluminiumsstenger (for det kan man også få kjøpt til lávvoen). Man må skaffe seg tilatelse fra grunneier før man begynner hogsten. Et slikt lávvo-liv vil bli noe stedbundet. Når f.eks. helgen er over, tar man med seg duken hjem og lar skjelettet

bli stående. Neste gang tar man med seg duken og får raskt tak over hodet. Denne stedbundethet vil av noen oppleves som en ulempe, mens de som ønsker å utforske ønskestedet til alle mulige og umulige tider vil nå få sjansen. På den annen side er en l  vvo med aluminiumsskjelett og en kano til transport et mobilt alternativ.

Teltduk til en stor l  vvo vil gi et gulvareal på omkring 15 m². Diameteren på gulvsirkelen er da 4,5 m. Ingen dårlig plass i et telt!

Men det er lavt under taket ute mot kanten.

Samene har sin tradisjonelle m  te    ordne det daglige livet i en l  vvo. Først og fremst går dette på at hver person og hver ting har sin faste plass.

B  let er det naturlige midtpunkt. På begge sider av dette er gulvet dekket av granbar eller bjørkeris med reinskinn (sitteunderlag) opp  . Riset eller baret er lagt etter taksteinsprinsippet fra k  kkenplassen (som er innerst bak bålet) og til døråpningen. Slik vil de fine og tynne greinene ligge øverst. Fra døråpningen mot bålet og på k  kkenplassen er gulvet ikke dekket med ris/bar. Riset/baret holdes ute fra inngang og k  kkenplass med tykke stokker. Rett innenfor døråpningen ligger veden. Helt ut mot telteveggen langs sidene er plassen til diverse utstyr. Slik vil utstyret stuves bort samtidig som det stenger for unødig trekk. «Nord-samene» brukte    ha et sovetelt (r  kkas) hengt opp inne i selve teltet. Her pleide man ligge to og to for    holde varmen bedre: Mann og hustru, søsken osv.

L  vvoen bør stå åpent i terrenget slik at det blir god trekk under fyring. Riktig fyring går at r  ken samles oppe i øverste halvdel og går ut åpningen i taket. Om det er vind, må teltduken v  re høyest på vindsiden for    hindre vindnedslag. D  ren bør være igjen under fyring, og det kan være nødvendig med litt kontrollert trekk under teltduken. R  ken sier raskt i fra om man går feil. Felles anstrengelser og omtanke vil få fysikkens lover til    medvirke til det felles velvære.

Og om man så vil prøve denne telttypen, anbefales at man først tar seg en tur på biblioteket. Den samiske kultur er spesiell, og hos samene har det utviklet seg tradisjoner i forbindelse med teltlivet gjennom lange tider. Det    kjenne litt til disse tradisjonene vil for det første ha et praktisk siktemål da man kan dra nytte av andres erfaring. Dernest vil et friluftsliv med sametelt berikes om ikke l  vvoen helt blir rykket bort fra sin kulturbakgrunn.

Og enten frodige grasenger duver i vinden, eller sn  r  kket pisker rundt visne str   utenfor telteveggen, så ønskes dere en god tur.

Mens snøen laver ned ute...

... kan man våkne i fin stemning «innendørs», etter en god natts søvn...

.... omtrent som på denne illustrasjonen fra «Barna i Kautokeino» av Bodil Hagbrink.

GJØR NOE MED GIFTEN!

AV GURO TARJEM

Tegning Erlend Skaare.

Natur og dyreliv, og dermed også menneskenes livsmiljø, er truet av forurensning i sterkere grad enn de fleste nordmenn er klar over. Fjordene og vassdragene våre er sterkt belastet med miljøgifter og blågrønnalger. Skader som følger av sur nedbør og luftforurensning sprer seg utover landet. Bruken av kjemiske midler for å utrydde sopp, insekter og ugress har økt kraftig de siste årtier. Svært mange av de matvarer vi får kjøpt i

butikken eller på torget er på en eller annen måte blitt utsatt for kjemiske stoffer.

Ikke minst hensynet til våre etterkommere krever at gift- og forurensningsproblemene blir løst. Norges Naturvernforbund håper derfor å kunne engasjere alle sine medlemmer og Norsk Naturs lesere til å ta del i forbundets gift- og forurensningskampanje i 1985.

Gift- og forurensningsproblemene er ikke det enkleste området naturvernerne gir seg inn på. Kunnskap er en viktig forutsetning, ikke minst som et grunnlag for aktiv handling. Nå spenner forurensningsproblematikken over et svært stort område, og i første omgang kan en ikke sette seg inn i alt. Det er derfor best å ta utgangspunkt i et aktuelt, lokalt problem, og så skolere seg og arbeide innen dette feltet. Ta kontakt med det av Naturvernforbundets lokallag som er nær hjemstedet ditt, og lag en studiesirkel eller arbeidsgruppe.

Naturvernforbundets gift- og forurensningskomite har kartlagt forurensningssituasjonen i Norge. Dette arbeidet og forbundets forslag til løsningsproblemer, foreligger nå i boka «Det gjelder vårt livsmiljø». Til boka er det foreløpig utarbeidet to studieplaner. En av

disse handler om vann og vannforurensning og den andre om fremmedstoffer vi bl.a. får i oss gjennom maten vi spiser.

Fra skolering til praktisk arbeid

Hvis du eller den gruppa du er med i ønsker å arbeide aktivt med en aktuell forurensningssak, kan NNV gi deg praktiske råd og tips til hvordan du skal gå fram. Her gjengir vi imidlertid de viktigste punktene – nok til å gå i gang!

- * Ta utgangspunkt i et lokalt problem.
- * Etabler en fagkunnskap i gruppa ved hjelp av «Det gjelder vårt livsmiljø» og, hvis det er aktuelt, studieplanene til denne. Universiteter og forskningsinstitusjoner har materiell og folk som kan være til hjelp.

- * I de fleste forurensningssaker er det offentlig kunngjøring, se etter i lokal-

avisa eller i «Norsk Lysningsblad». Kunngjøringen angir fristen for å uttale seg om saken. Ta kontakt med teknisk etat i kommunen eller Statens Forurensningstilsyn (SFT) og be om en kopi av søknadsdokumentene.

- * Innhent flest mulig opplysninger om utslippsområdet (elva, innsjøen, fjorden m.v.).
- * Klarlegg brukerinteressene (friluftsliv, vannforsyning, fiske osv).
- * Lag en godt disponert og poengtert uttalelse. Følgende bør være med:
 - Situasjonen i utslippsområdet
 - Brukerinteressene
 - Vurdering av utslippets størrelse og virkning, evt. med støtte i undersøkelser utført av NIVA, NILU, SFT osv.
 - Krav til rensing

– Eventuelt krav til konsekvensanalyse eller overvåkningsundersøkelse.

*** Uttalelsen bør gjerne kunne ut i en konklusjon der naturvernlaget enten prøver mot eller tilrår utslippssøknaden.

Oppfølging

Skap debatt om den saken du og gruppen din er opptatt av, men ha en skikkelig faglig bakgrunn for meningsytringene! Bruk avisenes leserbrevspalte, eller lag en pressemelding umiddelbart etter at en eventuell uttalelse er sendt. Husk å sende denne også til lokalradioen og NRKs distriktskontorer.

Gå sammen med aktuelle «alliansepartnere» (husmorlag, bondelag, jeger- og fiskerforeninger, næringsmiddelkontrollen osv.) om diverse tiltak. Dette kan være alt fra en «fosfataksjon», utstilling og stands til møter med debatt og/eller film og markvandring til aktuelle områder som vil bli berørt av utbygging eller utslipp. I det siste tilfelle er det populært å ha med folk som kan fortelle litt om planter og dyr i området, samt geologi, historie ol. Husk å kontakte pressen i god tid før slike arrangementer finner sted, og ta en «påminningstelefon» igjen dagen før.

Til slutt: Du behøver ikke gjøre alt det-

te for å arbeide med gift- og forurensningsproblemer. Gjør det du har tid og lyst til – men engasjer deg. Og verv medlemmer til Norges Naturvernforbund blant de menneskene du etterhvert kommer i kontakt med!

Tips:

Statens Forurensningstilsyn (SFT) avgjør søknader om utslipp fra all industri med prosessavløpsvann (dvs. hvor vann inngår i selve produksjonsprosessen). SFT har også ansvaret for behandling av kommunale utslipp i Oslo kommune. For øvrige avgjør fylkesmennene søknader om utslipp av kommunalt avløpsvann – fra bevertningssteder, bensinstasjoner m.v og industrier med bare sanitær avløpsvann. Fylkesmennene har dessuten ansvaret for lokal overvåkning av vannforekomstene.

Bygningsrådene avgjør vanligvis søknader om utslipp fra spredt bebyggelse. Videre er Miljøverndepartementet ankeinstanse for saker avgjort av SFT og fylkesmennene. Fylkesmannen er ankeinstans for saker avgjort av bygningsrådene. Sosialdepartementet og helserådene har som oppgave å føre tilsyn med drikkevannsforsyninger.

Mye informasjon og fagkyndige folk finnes hos:

I kommunene:

Herredskogmesteren,
Kommunestyret,
Landbruksnemnda,
Teknisk etat,
Helserådet,

I fylkeskommunen:

Miljøvernetaten i fylket,
Sentralt:

Miljøverndepartementet,
tlf. 02 - 11 90 90,

Myntgt. 2, Dep., Oslo 1

Norsk Institutt for Luftforskning (NILU),

tlf. 02 - 71 41 70,

Elvegt. 52, 2000 Lillestrøm

Norsk Institutt for Vannforskning
(NIVA),

tlf. 02- 23 52 80,

Brekkev. 19, 0883 Oslo 8

Norges Landbruksvitenskapelige
Forskningsråd (NLVF),

tlf. 02 - 20 57 35,

Wergelandsveien 15, 0167 Oslo 1

Norges Teknisk-Naturvitenskapelige
Forskningsråd (NTNF),

tlf. 02 - 23 76 85,

Sognsveien 72, 0855 Oslo 8

Statens Forurensningstilsyn (SFT),

tlf. 02 - 22 98 10

Lørenveien 57, 0580 Oslo 5

Miljølotteriet '85

Etter en del startvansker er Natur og Ungdoms «Miljølotteriet '85» i gang. 24.000 lodd skal omsettes i løpet av våren. 91 av dem er vinnerlodd. Leserne får her en ny sjanse til å støtte opp om Naturvernforbundets ungdomsorganisasjon – det er fortsatt lodd igjen!

Natur og Ungdoms lille store lotteri er i gang. Som det går fram av overskriften har det skiftet navn: Miljølotteriet '85. For den våkne leser tyder dette på at lotteriet er forsinket. Til det er å si at den sovende tar feil: Trekningen er forfalt til 1. juli 1985.

Det lille store

Med en maksimal omsetning på 120.000 kroner stiller Miljølotteriet i den absolutte miniklassen. Vi er ikke flaue for det. Tvert imot er vi godt fornøyd med en gevinstliste vi sjøl synes er trivelig, og har stor tro på at det skal la seg gjøre å finne kjøpere til de fleste loddene. Det vil, på tross av mi-

nistemplet, bety at Natur og Ungdoms økonomi tar et langt steg framover.

Mulighetenes land

Natur og Ungdom er en organisasjon av unge entusiastiske mennesker – med tro på framtida og vilje til å kjempe for å sikre den. For observatøren på gjerdet kan virkemidlene fra tid til annen kanskje synes noe sterke; for andre er nettopp de det som lyser opp i en ellers så altfor strømlinjeformet tilværelse. Uansett aksjoner er det i hvert fall sikkert at Natur og Ungdom er mange flere enn de som til nå har gjort seg mest bemerket (nevnte jeg Jøssingfjorden?)

I løpet av høsten 1984 gikk NU

gjennom en økonomisk krise – som blant annet Norsk Natur sine lesere hjalp oss ut av. I dag har vi kontroll over økonomien, men mangler fortsatt det lille ekstra som vil gjøre oss i stand til å utnytte ressursene fullt ut.

Ungdommelig iver og – til tider – overmot er godt å ha, men det er ikke alltid nok. Derfor setter vi vår lit til Miljølotteriet. Om den tilliten ikke skal bli gjort til skamme er mye opp til andre enn oss. Tar du opp hansen?

Hvert lodd koster kr. 5,-. Kjøp over 15 lodd gir et bonus-lodd – gratis. Bruk bestillingskupongen nederst på siden. Du ønskes herved velkommen som miljølotterist!

VÅR MENING

Langsjøen må ikke senkes

Norges Naturvernforbund retter en meget sterk henstilling til Olje- og energidepartementet om å avslå en søknad om senking av Langsjøen i Tolga og Engerdal kommuner. Engerdal er like meget imot reguleringen som Tolga er for. Hensikten med dette inngrepet i et etablert verneområde, er å skaffe tilveie mer dyrkingsjord. NNV mener imidlertid at i denne saken kan en slå to fluer i en smekk ved å takke ja til Engerdals tilbud om dyrkingsarealer. Disse ligger lett tilgjengelige ved Langsjøens sør-østre ende, og er dobbelt så store som de en senkning ville frigjøre.

Inn i internasjonalt fuglevern

ICBP (International Council for Bird Preservation) er en viktig organisasjon i det internasjonale arbeidet for fuglevern, mener landsstyret i NNV. Landsstyret besluttet derfor at NNV skal delta som medlemsorganisasjon i den norske seksjonen av ICBP.

Gå til Naturvernforbundet og bli vis

I kjølvannet av boka «Det gjelder vårt livsmiljø» er det dukket opp to studieplaner: En om vann og vannforurensning og en om fremmedstoffer. Kanskje redningsplanker for de som synes at enkelte avsnitt i selve boka er tunge å få rodd i land sånn mutters alene. Og helt sikkert nyttige redskap

for de som vil komme sammen for å lære mer om sitt livsmiljø.

De færreste blir vis av bare lesning og prat. Derfor har studieplanene lagt stor vekt på praktiske og målrettede opplegg. Deltakerne i studieringene blir oppfordret til å gå ut og undersøke tingenes tilstand.

Hver studieplan er lagt opp med tre kvelders samvær. Planen om fremmedstoffer tar opp temaene

- tilsetningsstoffer i maten vår
 - kontaminanter - rester fra produksjon og bearbeiding
 - helsevirkninger og kontroll.
- Planen om vann og vannforurensning tar opp temaene
- kommunale utslipp
 - utslipp fra landbruk
 - utslipp fra industri.

Begge planene inneholder flere vedlegg med nyttige opplysninger. Hvis du kjøper et produkt merket med E 237 - bør du spise det da? Svaret finnes i studieplanen. Inntil du skaffer deg den får du spise i uvisshet. Vel bekomme!

Skolesekretær ansatt

Landsstyret har vedtatt å ansette adjunkt Jens Hjort, Trondheim, som sekretær for skolekomiteen fra 1/1 1985 i 1/4 stilling. Hjort jobber forøvrig hos Skoledirektøren i Sør-Trøndelag.

Skolekomiteen er fra samme tidspunkt lokalisert til Trondheim, og skal ha representanter fra ulike skoleslag. Det arbeides fortsatt med å formulere et mandat for komiteen.

Undergraving av Samlet Plan?

Ikke alle er like fornøyd med Samlet Plan. Utbyggingsinteressene mobiliserer og det er usikkert hva regjering og storting kan komme til å foreta seg med planen. I en pressemelding fra NNV og de frittstående vassdragsverngruppene, blir det vist til at enkelte store prosjekter i kategori III (som omfatter de mest verneverdige vassdragene) nå blir forsøkt splittet opp eller erstattet med andre prosjekter enn

de som er vurdert i Samlet Plan. «Det kan ikke godtas at en endrer vassdragene plassering i de enkelte kategorier eller vurderer nye prosjekter før planen har vært behandlet i Stortinget», heter det i meldingen som avsluttes med en oppfordring til Miljøverndepartementet om å stå vakt om vassdragene i kategori III.

Ikke mere støv i hodet!

Det er mange måter å behandle søppel på. Den mest forurensende måten er forbrenning, mener NNV. Derfor krever forbundet at en ved slik forbrenning må benytte den beste renseteknologien som finnes. Vi må akseptere den ekstra pris som må betales for å beskytte miljøet mot nye skadelige utslipp. Dette sies i en uttalelse rettet mot en søknad om utslippstillatelse fra søppelforbrenningsanlegget på Slemmestad. Det søkes om få slippe ut omlag 800 tonn saltsyre og 110 tonn støv i året.

- Nei takk! sier forbundet, av den slags har vi mer enn nok fra før!

Klart for MILJØ 85

Tidspunktet for den nordiske konferansen i miljølære som har vært under forberedelse i en toårsperiode, nærmer seg raskt. Den består av forelesninger, mindre seminarer med presentasjon av konkret miljøundervisning, ekskursjoner, kulturtilbud og en større utstilling som viser norsk skole på sitt beste. En vil finne over 100 skoleprosjekter utstilt som viser hvordan elever kan arbeide for og i sitt nærmiljø. Den avspeiler blant mye annet elevers og skolens engasjement i lokalsamfunnet.

Symposiet faglige innhold er organisert i fem hovedtemaer:

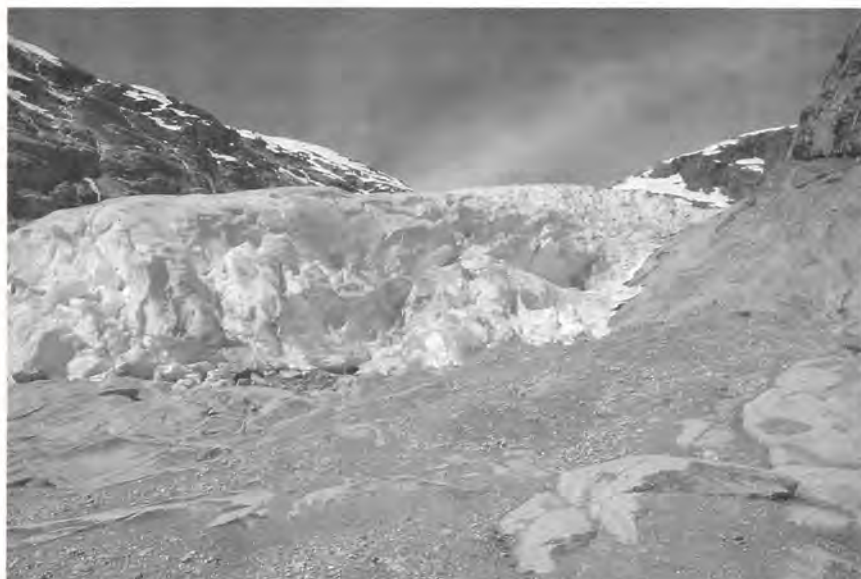
Globale miljøproblemer, naturressurser og forvaltning, friluftsliv og naturvern, kulturlandskap og nærmiljøet. I en serie foredrag tas spesielt opp miljøundervisning generelt med relasjon til skolens planer.

Blant foredragsholdere finner vi: Statsråd Rakel Surlien, statsråd Kjell Magne Bondevik, Gro Harlem Brundtland, Thor Heyerdahl, Arne Næss, Thorvald Stoltenberg, Lars Emmelin, Fredrik Mellbye, Målfrid Grude Flekkøy, Toralf Tveiten og Kirsten Hille Valla.

I tillegg til foredragene vil en rekke skoleprosjekter bli presentert på miniseminarer. Deltakerne vil der få anledning til å utveksle erfaringer og få ideer til egen undervisning.

Ekskursjonene går til bl.a. et resirkuleringsanlegg, en varmepumpe som forsyner 500 husstander i Oslo med oppvarming, et renseanlegg for kloakk og til en gammel kraftstasjon.

Blant kulturtilbudene finner vi teater med barn og voksne, dukketeater laget av elever i videregående skole, viseverksted, teaterverksted, konserter, fjordtur og mye annet.

Nigardsbreen naturreservat?

NNV har overfor Miljøverndepartementet uttrykt støtte til et forslag om opprettelse av Nigardsbreen Naturreservat i Sogn og Fjordane. Forbundet bemerker at det etter høringsrunden på fylkesplanet og etter befaringer i marken er gjort en del innrømmelser overfor brukerinteressene. Disse er likevel ikke større enn at området synes å være sikret i tråd med intensjonene. Dette forutsetter imidlertid at forvaltningsmyndigheten følger en meget restriktiv og konsekvent linje når det gjelder søknader om unntak fra vernereglene.

NNV har også merket seg at Sogn og Fjordane Fylkeskommune i en uttalelse til Fylkesmannen gir uttrykk for at forvaltningen av vernereglene bør underlegges et styre der kommunen og de lokale næringsinteressene er representert. Dette forslaget er heldigvis ikke tatt til følge, – det ville i så fall vært imøtekommelse av et uakseptabelt krav. Forbundet nevner

dette fordi man også i vernesammenhenger andre steder i landet ser at tilsvarende tanker kommer til uttrykk. Dette kan tyde på at forskjellige brukergrupper kan tenkes å ville svekke det forvaltningsapparat som så mye som er bygget opp (fylkesmiljøvern- og miljøvernavdelinger). Når fylkeskommunen et stykke på vei er imøtekommende ved at det i vernereglene er gjort en tilføyelse som hjemler adgang for Fylkesmannen til å opprette et tilsynsutvalg bestående av representanter for kommunen, grunneiere, A/L Brevegen og eventuelle andre parter for å hjelpe fylkesmannen med forvaltningen av området, vil NNV ikke motsette seg dette. Forbundet forbeholder seg imidlertid retten til å komme tilbake til saken dersom det senere skulle vise seg at tilsynsutvalget utvikler seg til en pressgruppe som forvaltningsmyndigheten bøyer av for.

Seljord Folkehøgskule 3840 Seljord
 tlf 036 50 033
 Ett av hovedfagene er **Natur / Friluftsliv**

Musikk
 Natur / Friluftsliv
 Forming / Handverk
 Sosial- og samtidsepersone

lågaldre
 18 år

MIN MENING

*Her møter du noen som sier sin mening.
Leserne vil gjerne høre din også. Vær sint
eller glad – skriv vennlig
eller aggressivt eller til og med saklig.
Men skriv kort – da er det mange
som leser deg!*

JERVEJAKT I YNGLETIDA

Den 19. februar i år ble det skutt ei jervetispe i Lesjafjellet, Oppland fylke. Dagen etter ble 4 jerveunger gravd fram fra dens hi. I Norge har vi en viltlov med bestemmelse om at alle landpattedyr, fugler, amfibier og krypdyr og deres egg, reir og bo er fredet med mindre annet er bestemt (jfr. § 3).

Jakta i Lesja kan ikke betegnes som noe annet enn en skandale. Og når vår øverste viltforvaltningsmyndighet – Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk – velger å overse viltlovens bestemmelser og intensjoner, og attpå til ikke er i tråd med hva de selv har publisert om jerv, er det grunn til å rope et kraftig varsko.

At DVF forholder seg tause i denne saken er ikke overraskende. Følgende «unnskyldning» i avisa «Gudbrandsdølen»/«Lillehammer Tilskuer» viser at denne jaktepisoden mangler ethvert saklig forsvar: «Dette er forresten første gangen vi under

jakt i norske fjell har konstatert en så tidlig yngling». Overfor våre viltforvaltere burde det være nødvendig å måtte henvise til deres egne publikasjoner, som f.eks. Svein Myrbergets artikkel «Fødselstidspunkt og kullstørrelse hos jerv» (Fauna nr. 1, 1979) hvor det under diskusjon står: «Jerven synes i Norge å føde sist i februar og mars måned». Bakgrunns materialet for dette stammer mest fra

kull i Nord-Norge og Nord-Trøndelag. På Kolahalvøya refereres det til så sen yngling som april – mai, mens man i Finland unntaksvis har registrert yngling så tidlig som i januar. Altså tall som tyder på en forskjell i yngletidspunktet fra nord til sør. Slik sett skal det for viltforskere overhodet ikke være lov til å bli overrasket over et ynglingstidspunkt for jerv rundt midten av februar i Sør-Norge. Eller rettere sagt innen 1. mars, som var sluttdatoen for denne jakta. Og for å referere til Sverige: Her har man tatt forskningsresultatene om artens biologi til etterretning, og tillater ikke under noen omstendigheter jervejakt etter 15. februar.

På landsbasis var det i 1985 gitt fellingstillatelse på jerv i tre områder, alle steder fram til 1. mars. Fellingingen i Lesja førte naturlig nok til at tillatelsen på dyr nr. 2 ble inndradd i dette området, men i de øvrige områdene fortsatte jakta som tidligere bestemt. Dermed kan følgende slås fast: DVF høstet ikke praktisk lærdom etter skandalen i Lesja, og stilte seg åpenbart likegyldig til en gjentakelse av Lesjaepisoden. Beklagelsene over for avisene kan således heller ikke få blitt annet enn tomme ord.

Et annet forhold, som også må fram i lyset, er jaktlagets opptreden i denne saken. Hiet ble nemlig funnet først (også referert i massemedia) og en jervetispe med noen dager gamle unger forlater ikke ungene sine frivillig. Er DVF villig til å gå åpent ut om hendelsesforløpet i denne jakta, og forklare hvorfor jervemora forlot hiet?

Så mye er allerede klart at skal man forsikre seg om at jerv felles lovlig her i landet, må dette iallefall skje innen 15. februar (som i Sverige), og at det fra statens side oppnevnes et fast jaktlag, uten interesseforhold til jerven som skadedyr.

I samme åndedrag er det forøvrig fristende å spørre om jerven fremdeles er totalfredet i hele Norge? Det har nå vært vinterjakt på jerv i Snøhetta-/Rondane – området hvert år siden 1979. Og er det påvist yngling av jerv andre steder i Sør-Norge enn i Snøhetta-/Trollheimen – området?

I «Truete planter og dyr i Norge» (Statens Naturvernråd 1984) står jerven oppført som en av de tre artene som er direkte truet i vårt land. Og hva er definisjonen på en direkte truet art? Jeg siterer fra forannevnte publikasjon: «Arter som står i fare for å utrykkes. Deres muligheter til å overleve er små dersom de negative faktorene fortsetter å virke». Og på slike arter tillater altså vår øverste viltforvaltningsmyndighet jakt i yngletiden! Forstå det den som kan.

Jon Opheim

MERKESAK – BEDRE KOLLEKTIVTRANSPORT

Kampen for å bevare vann og fjerne fjellområder er viktig, men den verste miljødreper i vår tid er tross alt privatbilismen, med alt den fører med seg av støy, ulykker og forurensning, som blant fører til skogdød og mere bly i kroppen.

Derfor bør Norges Naturvernforbund samle seg om arbeidet for bedre kollektivtransport som sin fremste merkesak. Dette er en sak som angår de fleste i hverdagen, og som hver enkelt selv kan gjøre noe med ved å velge buss og tog fremfor privatbil der det er mulig. Bruk argumentene om støy og forurensning fra bilene i brev til myndighetene for å understreke behovet for alternativet bedre kollektivtransport og for bedre forhold for syklistene. Lag studiegrupper og aksjonsgrupper med dette for øye.

Jens Petter Svånå

I ØKOLOGISK PERSPEKTIV

Jorden – eller planeten Tellus – som blant andre vi mennesker har fått til livet vårt, svever rundt solen i galaksen Melkeveien. Det er fra solen vi mennesker, dyr og planter – direkte eller indirekte – får energi så vi kan leve. Jorden er en fantastisk klode. Den blir av astronauter kalt «den blå planet».

Jorden er den eneste klode i vårt solsystem som har et temperaturintervall som tillater vann å være flytende. Det vil si at liv – i den form menneskene erkjenner i dag – bare kan eksistere på Jorden og ikke på noen av de andre planeter i solsystemet så langt en kjenner i dag.

Vann, hva er det og hvorfor trenger alt liv vann? Vann består av to grunnstoffer, nemlig oksygen og hydrogen, eller h.h.v. surstoff og vannstoff, bundet sammen til et molekyl. Liv trenger vann både som oppløsningsmiddel i organismen og som deltaker i stoffskiftet, spesielt hos plantene. Hos dem spaltes vann til bl.a. oksygen – surstoff – som er nødvendig for alt liv unntatt anaerobe bakterier. Vann er altså en av jordens mest kostelige ressurser. En annen av Jordens gaver til livet er jord, JORD, ja. Den gir vekstmedium og noen næringsstoffer til planter som igjen blir til føde for dyr og mennesker; det er den såkalte ernæringskjeden.

Den art som har vunnet herskerrollen på Jorden er Homo sapiens – Det vitende menneske. Imidlertid viser det seg at denne arten, om den ikke tar rev i seilene som det heter, kan forstyrre naturens uendelig fine balanse, og derved forrykke grunnlaget for liv på Jorden. «Vår tro på teknikkens muligheter til å løse Jordens problemer nærmer seg en tro på tryllerier», sier professor Georg Borgstrøm i et intervju i Aftenposten 26. april 1983. «Gikk alle konger frem på rad; de maktet ei det minste blad at sette på en nelde».

Sidsel Bøe

ALTERNATIV FRAMTID?

Å få folk til å samle seg under fanen med påskriften «Nei til dårlige tider», er ikke spesielt vanskelig. Men å få de samme til å jobbe fram noe felles om hva «Bedre tider» skulle innebære, er verre. Mange trekker seg resignert tilbake og lar det som skjer skje.

Olav Benestad er ikke en av disse. Han er derimot av de få som retter blikket mot steder og tider som ennå ikke er, mot utopien. Der ser han et samfunn hvor menneskelige, sosiale og miljømessige verdier prioriteres framfor materielt og økonomisk nivå. Og om veien fram til slike «bedre tider» skriver Benestad i sin nye bok «Alternativ framtid?». Han gjør ikke krav på å ha skrevet en objektiv gyldig bok om et attraktivt framtidssamfunn. Hans poeng er å levere et velfundert utgangspunkt for en debatt som nødvendigvis må føres dersom en ønsker å stikke ut en ny kurs, finne en ny utviklingsretning. Og behovet for å endre tingenes bedrøvelige tilstand burde være innlysende i en tid hvor 3 av 4 barn og unge i alderen 11 – 19 år ser pessimistisk på framtiden.

Benestads utgangspunkt i boka er mandatet for utredningen om en alternativ framtid. Han kommer fram til at samfunnsutviklingen må bygge på en eller annen form for selvutvikling dersom det skal være mulig å få reell og allmenn medbestemmelse over teknologi, produksjon og eget lokalmiljø.

Det bør nevnes at boka inneholder egen studieplan hvor meget sentrale spørsmål blir satt på dagsordenen. Vår oppfordring er at så mange som mulig bør ta opp Benestads synsspunkter og spørsmål til grundig drøfting. En slik drøfting vil i seg selv være et viktig første skritt på veien mot en alternativ framtid.

*Olav Benestad:
Alternativ framtid? miljøøko 1984
Boks 4725 Sofienberg,
0506 Oslo 5
A.Å*

TIL
NORGES NATURVERNFORBUND
POSTBOKS 8263 HAMMERSBORG - 0129 OSLO 1
POSTGIRO 2362259 (gjelder bare salget) - BANKGIRO 6001.05.70835

TELEFON SALG:
42 08 75

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:
Samlet kjøp for inntil kr 20,-, gebyr kr 5,-
Samlet kjøp for inntil kr 50,-, gebyr kr 10,-
Samlet kjøp for over kr 50,-, gebyr kr 12,-

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk - rask og riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

Navn: Medl.nr.:
Adresse:
Poststed:

NB! Husk å angi betalingsmåte ved bestilling. De som ikke gjør det, får tilsendt pr. postoppkrav.

☐ Det samlede beløp kr..... (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning. (Stryk det som ikke passer!) **OBS! Varer som betales oss pr. bank-, postgiro/postanvisning eller pr. sjekk, blir ikke sendt fra NNV før beløpet er mottatt.**
☐ Jeg ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og porto i tillegg.

PLAKATER/TRYKK

- 101 eks. Trykk «Blåveis»
Medl. pris 40,-, ord. pris 50,- tils. kr
011 eks. Trykk «Ulv»
Medl. pris 50,-, ord. pris 65,- tils. kr
012 eks. Trykk «Vandrefalk»
Medl. pris 50,-, ord. pris 65,- tils. kr
013 eks. Trykk «Havørn»
Medl. pris 50,-, ord. pris 65,- tils. kr
109 eks. Plakat «Vinterfugler» Staffan
Ullström å kr 25,- tils. kr
110 eks. Plakat «Spiseflige ville bær»
(Hedvig Wright Østern) å kr 35,- tils. kr
112 eks. Plakat «Trekkfugler»
S. Ullström å kr 25,- tils. kr
113 eks. sett «Vinterfugler», «Trekkfugler»
og fuglelåtassett å kr 100,- tils. kr

PROSPEKTKORT

- 200 sett Prospektkortserie «Kort og godt»
(Morten M. Kristiansen) å kr 10,-, sett å 9 stk. tils. kr
203 sett «Indianerbrevet» å kr 35,-, sett å 5 stk. tils. kr
205 sett «Fuglefrimerker» (Ree/Fjeldså) sett å 9 eks. enkle å kr 20,- tils. kr
206 sett Vinterkort «blåveis» (Viggo Ree) å 5 eks. doble m/konv. å kr 25,- tils. kr
208 sett «Gaupe» vinterkort (10 eks.) å kr 18,- (Ullström) tils. kr
210 sett å 10 «Ulv» vinterkort enkle å kr 20,- tils. kr
..... sett å 5 «Ulv» vinterkort doble m/konvolutt å kr 20,- tils. kr
211 sett Flora Danica, 8 kort m/konv Medl.pris kr 30,- ord.pris 40,- tils. kr

MERKER

- 300 eks. Stoffmerke «Norges Naturvernforbund» å kr 10,- tils. kr
301 sett 4 klebemerker «Norges Naturvernforbund» å kr 15,- tils. kr
302 eks. Medlemsnål i sølv å kr 10,- tils. kr
303 eks. Medlemsnål i gull å kr 20,- tils. kr
304 sett å 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg» å kr 25,- tils. kr
306 eks. Stoffmerke «Aksjon Rovfugl» å kr 10,- tils. kr
307 sett 5 stk. klebemerker «Aksjon Rovfugl» å kr 10,- tils. kr
308 sett å 5 stk. klebemerker store «La naturen gå i arv» å kr 25,- tils. kr
309 sett å 10 stk. brevmerker «La naturen gå i arv» å kr 10,- tils. kr
310 sett å 9 brevmerker «Ekorn» å kr 9,- tils. kr
311 sett å 8 brevmerker «Ulv» å kr 8,- tils. kr

GENSER/T-SKJORTER/HÅNDKLE

- eks. Collegenenser m/NNV merke og navn i størrelse(r) S□ M□ L□ XL□ å kr 125,- tils. kr

- eks. T-skjorte m/ugler
8 år□ 10 år□ 12 år□ S□ M□ L□ å kr 50,- tils. kr
..... eks. T-skjorte, emblem NNV venstre arm S□ M□ L□ XL□ å kr. 60,- tils. kr
..... eks. Naturvernhandkle.
Medl.pris kr 90,-, ord.pris 110,- tils. kr

SMYKKER

- 406 eks. Piggsvin/anheng å kr 70,- tils. kr
..... eks. Piggsvin/jakkefeste å kr 70,- tils. kr
..... eks. Ugle/anheng å kr 70,- tils. kr
..... eks. Ugle/jakkefeste å kr 70,- tils. kr
..... eks. Sel/jakkefeste å kr 70,- tils. kr

LITTERATUR

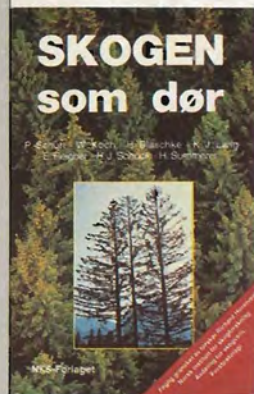
- 500 eks. U. Hafsten «Naturvernets århundre» å kr 14,- tils. kr
504 eks. M. Segnestam «Den første naturboka» å kr 15,- tils. kr
505 eks. Perarvid Skoog «Økologi» å kr 15,- tils. kr
508 eks. Naturvernets historie i Norge (Berntsen) å kr 25,- tils. kr
510 eks. Bryne/Garnåsjordet/Hofseth/Parr: «Energi, miljø og samfunn» å kr 68,- tils. kr
511 eks. «Jorden vi lever av» å kr 20,- tils. kr
515 eks. «Natur- og miljøvern litteratur 1908-80» (Berntsen) å kr 30,- tils. kr
516 eks. Skogbruk og naturvern å kr 48,- medl. pris kr 38,- tils. kr
517 eks. «Norske dyr i fare» å kr. 85,- tils. kr
518 eks. «Vår i skogen» å kr 50,- tils. kr
519 eks. «Ville vekster» å kr 95,- tils. kr
520 eks. «Det gjelder vårt livsmiljø» m/studieplan. Medl.pris kr. 110,-, ord.pris 140,- tils. kr
520 eks. «Det gjelder vårt livsmiljø» tils. kr
521 eks. «I den grønne gryte» m/studieplan Medl.pris kr 45,-, ord.pris kr 73,- tils. kr
522 eks. «Skogen som dør» m/studieplan Medl.pris kr. 60,-, ord.pris 75,- tils. kr
523 eks. «Bier, humler og andre insekter» å kr 25,- tils. kr
600 eks. KASSETT m/fuglesang å kr 55,- tils. kr
601 eks. Sur nedbør-paraply Medl.pris kr 100,-, ord. pris 120,- tils. kr
..... eks. Jonsson: «Øya» å kr 195,-

NB Send ingen penger. Boka sendes i oppkrav fra forlaget

VARER FRA FYLKESLAGENE

- eks. Hefte «Oslomarka» å kr 25,- tils. kr
..... eks. Sykkeltkart over Vestfold å kr 35,- tils. kr
..... eks. «Vandringer i Østfoldnaturen» å kr 184,- tils. kr
+ porto og ekspedisjonsgebyr
Totalt kr

BLOMSTER OG BIER I SOL OG REGN!

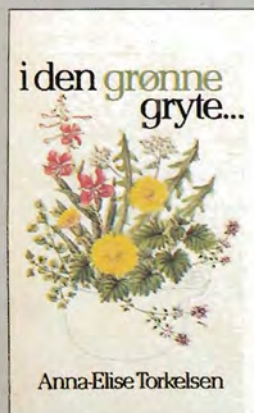
m/studieplan
Pris: Kr. 75,-
Medl. pris:
Kr. 60,-

Pris: Kr. 25,-

Paraply med: «Stopp sur nedbør.»
 på 8 språk.
Pris: Kr. 120,-
Medl. pris: Kr. 100,-

Pris: Kr. 73,-
Medl. pris:
Kr. 45,-

Naturvernhandkle

m. uglemotiv av Vivian
 Zahl Olsen
Format: 125x70
100% bomull.

Leveres fra juni.
Pris: Kr. 110,-
Medl. pris: Kr. 90,-

Send en blomsterhilsen!

Vi kan nu tilbyde vere Medlemmer sat med brevkort bestående af 8 store, doble Blomsterkort med Klemmelutter, til en Pris af Kræner 40. De der ikke ere Medlemmer maa erlægge Kræner 48. Blomstermetiverne ere hentede fra det store floraværk „Flora Danica“ og ere meget godt gengivet paa antikstribet Kunsttryk-papir. Brevkortenes 8 Blomster ere alle vanlig langt vere mange smaa og store Færdigskaarer. Paa bagsiden af hvert Kort vil De finde en liden Cmtale af den enkelte Art.

Flora Danica ere en enestående Billedflora af vilde planter i Danmark, Norge, Island, Grønland og Hertugdømmerne. Værket omfatter 3066 Plantesker samlet i 54 bind. Udarbejdelsen af Flora Danica blev paabegyndt i 1761 og først i 1833 blev Værket afsluttet. Tavlerne blev udferet som Klibberstik i sort tryk og siden haandkoloreret. blandt annet af Bern i Tapsenhuset i København. Det ere nu en stor Glæde at tilbyde disse exclusive Kort til alle der holder af vere vilde vekster. Kortene ere kun at faa kjøbt hos Norges Naturvernforband.

Leveres fra juni.

Vinn en reise til Himalaya!

ADVENTURE
TRAVEL AS
ULF PRYTZ

Verver du fem hovedmedlemmer eller fler blir du med i trekningen av en fire ukers tur til Himalaya i 1986!

Adventure Travel - Ulf Prytz spanderer titturen på den heldige vinner til Everestområdet, eller rundt Annapurna.

eller en DBS prestige...

Sporty og lett sykkel for deg som vil ha noe ekstra!

- Racervinklet mufferamme
- Shimano Altus selvjusterende 10 gears system
- 3-delt aluminium racerkrank

DBS ØGLÆND

STOR VERVE- KAMPANJE!

Norges Naturvernforbund trenger flere medlemmer! Medlemmene er forbundets ryggrad og forbundet bygger i stor grad virksomheten på kontingenten som medlemmene yter. Bedre økonomi er en viktig forutsetning for å kunne drive offensivt arbeid. Vi legger opp til et offensivt år i 1985! Kampanjen mot gift og forurensning, ENØK-kampanjen og arbeidet for plante og dyrelivet og deres naturlige leveområder er sentrale oppgaver.

Verv en venn!

Fine vervepremier venter!
Verv et nytt hovedmedlem og velg mellom:

Premie nr. 1 Ulv, – Nr. 2 Vandrefalk, – Nr. 3 Havørn. Trykk av Staffan Ullstrøm (30x42) m. ramme.

Nr. 4 Blåveis. Trykk av Hedvig Wright Østern. (21x30) m. ramme.

Nr. 5 Neverbutt (til kaffe, sukker m.v.)

Nr. 6 Naturlommekalenderen.

Nr. 7 Kassett med fuglelåter.

Nr. 8 Vår i skogen. Bok av Arild Hagen og Gunnar Gundersen.

Nr. 9 Fire plakater fra Naturvernforbundet.

Nr. 10 Norske dyr i fare. Bok av Ragnar Frislid.

Verver du to nye hovedmedlemmer kan du velge mellom:

Nr. 11 Smykke av ugle, piggsvin, svale eller sel.

Nr. 12 Ville vekster i Norden. Bok av div. forfattere.

Nr. 13 Åtte plakater fra Naturvernforbundet.

Nr. 14 To av vervepremiene for et hovedmedlem etter valg.

- Verver du fire hovedmedlemmer kan du velge mellom:**

- Verv fem hovedmedlemmer
og velg mellom:**

- Fem familiemedlemmer tilsvarer ett hovedmedlem.
Pensionistmedlemskap tilsvarer hovedmedlemskap.

Slik verver du

Send inn kupongen, utfylt med tydelig navn og adresse på de du har vervet, -og hvilken vervepremie (husk nr.) du vil ha. Så sender vi velkomstmateriell og innbetalingsblankett. Først når kontingentene er innbetalt, registrerer vi din verveinnsats, og sender deg premien. Verver du 5 hovedmedlemmer eller fler, blir du med i trekningen av en 4 ukers tur til Himalaya i 1986, og to «PRESTIGE»-sykler! Trekning foretas ved årsskiftet. Lykke til!

BREV

Abb. nr:

--	--	--	--	--	--

[illegible]

Jeg vil «spare» vervingen ☐

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
porto.

Avtale nr. 110 000/113

Norges Naturvernforbund

Hammersborg
0129 OSLO 1